

CIRKA

Gutta cavat lapidem...

E perkohëshme kulturele popullore

Del të paren e të tretën të diele të secilit muej

Pajtimet:	Shqypëni	Perjoshita
Per 1 vjetë:....F.	4	6.-
" 6 muej:.....	2. 20	3.50

Vj. I. Nr. 13 e 14

Shkoder, 27 Dhetuer 1936

Copa Lek 14

Mirë sot e mirë mot

Është një zakon i vjetër ndër fletore e të perkohëshme, kurrë mbaron vjeta, me bënë një të këqyrur permrapi, gjatë vjetës së kalueme, për me i pershkue neper mënd ndodhjet më me randësi. Veprimet e shtetit e të kombit që më fort na kanë interesue e që kanë pasë rrjedhime të ndijshme për jetë t'onë, veprimet edhe të çdo institutit a edhe të çdo njerit që më tepër janë dallue për të mbarë e të mirë të shoqnës përgjithsisht.

Mbarimi i vjetës e fillesa e vjetës së re një mënd është një konvencion që njerzit e kanë vendue, por është një konvencion i permallëshëm edhe i dobishëm që mundet me na vjeftë edhe vijën për jetë e veprim t'onin. Është si një kohë e caktueme për me ndalue një herë punën e me sqyrtue e me gjikue veprimet që janë bënë. Është si një rrim ndërgjegje. Në atë kohë na dalim, si me thanë, prej punës s'onë, e e gjikojmë veprimin krejt objektivisht, pa ndjesinë të mira a të këqija me të cilat është kenë i përcjellun, pa marazë, inat. Në atë kohë çohemi "au dessus de la mêlée", gjindemi si mbështetje për një malit prej kahë mund të shohim rrugën që kemi bënë. Prandë prej këtij cak na vëhemi në gjendje me mujtë me i pa punët shumë më kurtë (sidomos punët t'ona) e me mujtë me i gjikue shumë më mirë.

E mbasi historia, si dihet, është msuesja e jetës, edhe jeta e kalueme bënë eksperiencë vetëm një herë kurrë të dijnë njeri me xjerrë fryt prej soje, kështu na kemi për të mujtë me xjerrë fryt prej pershkimit të veprimeve të vjetës së kalueme, për me xanë prej eksperiencës si me u prue në kohë t'ardhëshme, për me permirësue, në një fjalë, veprimin t'onë për vjetë të re.

Vjeta 1936 është kënë me ndodhje shumë e

ndodhje me randësi të madhe. Por na po çëkim vetëm dy që kanë pasë riperkusjon të madh: lufta e Etiopisë e lufta e Spanjës. Lufta e Etiopisë ka mbajtur pezull për një kohë të gjatë mbarë botën. U pritëte me frigë dita me ditë mos të bahej ndonjë hap i pakëthyeshëm prej ndonjëses së Fuqive të Mëdhë që dukej si përfundim i logjikëshëm i polemikave t'ashpra të fletoreve e të fjalimeve të forta të njerzve të shtetit, e me shkakëtue një luftë që, mbas shumë gjasëve, kishte kenë një luftë botnore; por në fund lufta mbet e kufizue atje në Etiopinë e u krye në fitim të plotë t'Italisë. Një luftë këjo për shumë arsye fort e vshtirëshme: larg Italisë kater a pesë ditë, në një vënd ku klima nuk është aspak e pershtatëshme e shumë e damëshme për në europjant, luftue me një popull që prej natyret i shkon për piri trimnija e që knaqa e tij është si me u kapë me kend. Në shtetë anë mandej pengimet që Italia ka ndeshë ndër shtete tjera që u bashkuen ngati të gjithë për me i qitë huq veprimin atje, tue i ndimue abisinasit me vegla luftë gjithfarësh e me të holla e tue u mundue me lodhi Italinë me sakcione. Por Italinë nuk e lodhi lufta; bënë luftën me dije e trimë atje në Etiopinë, shkoi ata zakë e u bënë bënë me një organ të çuditshëm e me një atdhëtarizëm shembullier pesëdhjetë shteteve që kjenë lidhë për me e shtetë të bënë dorë për u. Me këta Shqypëria nuk dunt me u bashkue por i ndej bënë aleancë së vet tue korrë kështu një sukses në lamen diplomatike pse diji me parapë shprehë veprimeve. E Italia triumfoi e triumfoj plotësisht. U bënë Perandori. Tash që e kthe Anglija e Franca suprimuene legatat e veta në Addis-Abeba tue i zevendsue me konsullata, të njoftunit e plotë të sovranitetit

italjan n'Etjopí nuk á tjetër, por çashtje kohe e formaliteti.

Nji tjetër ndodhje fort me randësi e qi nuk ká pasë enë nji perfundim, e, mjerisht, s'dihet se kúr ká per t'a pasë, ástht ajo e luftës në Spajë. Me shumë randësi në vetvendi, me shumë randësi edhe per të shkrepun qi mundet me pasë pertej vijave të Spajës. Thohet luftë civile, por tash po shpërndahet kjo qyshë në fillim mbas Qeveris së Madridit paska pasë kenë Moska. Kú po i dham Rusís qi Spaja të shkretnohet? Mjaft qi ideja e sajë të triumfojë e Stalin-i me shokë të kët në dorë tanë boten. Idë? Idea ká forcën e vet depertuese e perdhuni nuk i shtihet kuj në krye: në kjoftë e mirë ká per t'i qilë rrugë vedit pá kenë nevoja me bá luftë tue lla boten në gjak, tue shqymë visare historike e bartistike të pazevendsueshme e tue bá barbarina qi bajnë m'u zbë deri kohët e Neronit. Ket të vertetë na e difton kjoftë historia e njerzimit. Prandej jo idë, por utopí e bukur, e kandëshme, mikluese per popuj qi kujtojnë se, po u vûe në zbatim, ká per të kënë pshtimi, koha e artë per botë. Historia persitet, merr tjetër formë, por shpirti ástht gjithmonë njajë. Motit ástht kënë Kcari qi ka çashtë me e shtrí sundimin e vet sá má haptë Sod ástht Stalin-i me shokë qi me nji formë tjetër má të mshehët, má tinzare, prandej má të rrezikshme donë me pasë në dorë tanë boten. Por edhe këjo rrymë e ré qi po shkakëton kerdina ká me u pá se s'ástht tjetër veç nji utopí, e njerzimi ká me kerkue njeti të zgjidhunit e krizës së sodshme qi aq fort ástht tue e mundue.

E në Shqypni t'onë cillat janë ndodhjet má me randësi? Pak kemi çka diftojmë se Shqypnija ástht nji shtet i vogel e mjerisht i vorfen e gjendja e keqe ekonomike e sajë edhe në ket vjetë ká ardhë tue u shtue: tregtija ástht tue shterrë per ditë e má teper, bulqit janë tue u vorfnue, zejtarët nuk kanë punë. Ndodhja e perditëshme e kësajë vjetë ástht kenë ankimi qi ástht ndi në popull per mungesë të mjeteve të jetesës. Në lamë të polikës veç ká pasë dy ndodhje me randësi: të ndrruemit e Qeveris e mbarimi i legjislaturës. Kështu në fillim të vjetës së ré kemi me pasë sgiedhjen e deputetëve qi ká me mbajtë pezull zemrat, sidomos të disave, per do dit per me rá puna fash si perpara.

Por në ket vjetë nji ndodhje tjetër ká kënë... me shumë randësi. Në vjetë 1936 ká lé... "Cirka". Kishim me dashtë me folë pak per të, por me folë "Cirka" per "Cirkë" d. m. th. me folë per vedi d uket se nuk giet fort edhe ástht punë e vshtir. Si do me kënë dy fjalë do t'i thomi edhe per të, në mos tjetër pse në zyre të sajë vinë pelqime e kritika má me shumicë se mund t'i nënshkruaj seicilli lexues veç e veç. Me çka kemi

marrë veshit na prá "Cirka" këndohet fort nder familje. Shum, shumë fort na kanë thanë se lexohet prej fillimit deri në marim. E këta t'a verteton edhe puna se plot na pvesin, kúr vonon pak "Cirka" me dalë, a ká per të vonue shumë. Pritet pra me padurim. Prandej mund të thomi se i a ka mrrijtë qellimit të vet, d. m. th me kënë "lexim per famílje". Por këta nuk na mjafton neve. Kishim dashtë me kënë edhe per andje të setcillit; natyrisht andje t'arsyeshme. Por këjo nuk ástht punë qi báhet. Ástht punë e vshtir me gjetë pelqimin e dy vetëve nder të gjitha pikat, jo má në nji publik lexuesash mjaft të gjanë sikúr ká "Cirka". Na ka ndodhë má se nji herë me na thanë se "Cirka" pelqehet, perveç njanës rubrikë qi nuk lexohet aspak, e shpejt mrapa me ndi prej nji tjetrit se shi ajo rubrikë pelqehet má fort, se tjerat... nuk janë kurrigjá. Si do kjoftë në na rrënë uzdaja se "Cirka" si e perkohëshme popullore, e prandej pá pretendime, ástht tue dhanë çka pat premtue qyshë prej numrit të parë. Kemi shpresë edhe... por shpresa nuk shkon me të kaluemen, me vjetë 1936, shpresa pershijn vetem kohen e ardhëshme, e per këtë, mos tjetër kësajë herë, nuk jemi tue folë.

Si ka me kënë vjeta 1937, si parashifet per në shqyptarët? Si të duen shqyptarët. Njikëta veç dijmë me thanë. Kriza ekonomike qi na mundon në shqyptarët ástht e fjeshtë, nuk ástht e komplikue me si nder vende tjera. Mjafton qi me tanë fuqin t'onë të mundohemi me shfrytësue tokët t'ona. Me fjalë tjera permirësimi i bulqsis e kanalizimi, në mos të gjithve, i nji pjesë t'ujnavet. Shpresa të mëdhaja ká njallë në Shqypni, per të zgjidhun të krizës ekonomike, krijimi i Bankës së bulqsis. qi, si duket mrenda vjetës 1937, ka per të kënë nji veç e kryeme. Por në Shqypni ká sod jo vetem krizë ekonomike, por edhe krizë shpirtnore. Por sikúr kriza ekonomike edhe kriza shpirtnore dallohet fort prej vendeve tjera. Shqypnija gjindet në perjudhen e vet revolucionit perparues e, në sa nder vende kapitaliste mund t'i bajnë do eksperimenta idësh per të në rrezik jeten e vet, pse në bazën e nji culture njimi vjetshe, per këto eksperimenta munden me kënë fatale. Prandej shpresa se seicillit shqyptarë me me pranue teorinë e peshue mirë, teorinë të rrezikshme e turbulluese, per perkundra me pasë per objektiv veprimit vetem zhvillimin e shkallës së culture në të cillen gjindet aq prapa. Vite me shpresue se vjeta 1937 ká per të kënë në shqyptarët skjarues e mendimtar e të peshunit má me zëll punës per me dá në shpej prej vjetve të kalueme.

Barkë

(fituese e çmimit të parë të Konkursit të Poezisë)

Ah po! i pergjet kjo zemra e jëme e mjera

1) Njaj barkes s' tretun n' dédin e pá-masë
Qí me furí shkon tuj e rrahë potera
E n' mjes t' tallazit ásh tuj u perplasë.

Gjithmonë n' luftim mos t'a rroposë duhija,
Gjithmonë n' kujdes me mbajtë timonin n' frë;
E ndonji herë n' kjoftë se e ngushlloi qetsija,
S' kje veçse t' pritunt e 'i stuhije s' ré.

Sá herë pau driten me zymnim tue dalë,
E sá herë mrâmen tuj u afrue me mnërë;
Sá herë t' shkretën e mbloi e zeza valë,
E prap per mrekull pshtoi edhe një herë.

Lodhë është timoni qí nuk njef pushimin,
E shtjerrë, 1) është balli qí aq valë t' rrehta çau;
E ngrata rrugës s' i a din aspak mbarimín
E kurr n' synuer 2) tu' u dukun tokë nuk pau.

O Barkë qindro! Se po mbarën udhtimi.
E mrâmbja natë qe bân se t'erdh tashmâ.
Po sosin duhmat. Nuk është larg Agimi,
Agimi i Madh ku do të pushojmë n' limâ.

4041

Shënjime: 1) m'u shtjerrë: it. consumarsi dall' uso. Shif edhe fj. e Cord.
2) synuer: it. orizzonte, panorama, thohet në Mirditë.

Jehe të mekuna

(Fituese e çmimit të dytë të Konkursit të Poezisë)

I

A t' bje' ndër mënd, Lulush', kúr mbí bregore
Të dheut brí vorresh shkojshim nën njat' dritë
Të hân's qí u ëndte mallshëm për tërthore
Të qiell's si t' ishte né veç tui soditë?

Rrugës na ndieshim kangën ambëltore
T' bilbilit qí po ndiellte t' bardhën Dritë;
E mallshëm shushuritja e val's shkumore
Atjë mbí breg dihatte tui na pritë.

Atjë mbí breg né goja s na punote
Me e qit' një fjal', kah rrethaz mshehtës
E ndieshim të këthellë, edhe prei droje,

Tu' u kqyr' ndër sy, prei drit's drita kërkote
Me e pá në fund të zëmres dashtun
Qí shpreh' ia kishim shoqishoit për goje

II

Për mue é bukurivet bukurija
Ti ishe; por çka! mã sod ti nuk më ké
Jetën, e bukurín i zín i zín dhé
Si vedin ta ká bâmur në heshtia

Veç mbretëron, e ditën kúr njerezia
Lëviz' pá prâ pë ndonji për të
E natën, kúr shkon bân tui e thë
Përvajshëm dritën mb' t' zymturat silvija.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Ah po! se atò silvija natën m' vaje
 Të mija e t'ujit me kumbore gjâmën
 Përziejn' fishkllimin q' era u bân mbí maje.
 E kshtu t' gjith' natën, oi Lulush'; veç t' bâmën
 Drita me dal', për mue pá farë uzdaje,
 Kah jeta plot errsi lëvizi kâmën.

III

Ndryshei agimet kjen' kû u njoftme s'pari:
 Kúr nadjeshi u përshndetshim, mue njai djali
 I vetëm qi të desht e e deshte e lari
 Kjé i ballit t' tij, pse vargjet krejt t'i fali,
 M'u duxshe mb' at dritore si visari
 Mâ i madhi n' bot' qi syt e zëmrën m' ndali,
 M'u dukshin syt t'ú rreze mb' voesa bari,
 E ftyra han' qi lén tînzisht mbas mali.
 Si jeta e njeriut kjênka plot rrezeqe!
 E shi njat' her' kúr ditt mâ të luma
 Iu duk'kan, Mordja e shembëtuet me kosë
 Tu'u përqesh' para i dalka, e: „Të jan' sosë
 Ditët." Kndei jeta tý t' lá si shkuma
 Të páqindrueshmet lën uji mbí briqe.

IV

E kot të thrras, Lulush', nepër vetmí
 Të vorreve, kû rrasat vet' po m' thonë:
 „Ktei kushi mâ nuk del; kashata e jonë
 Lulusha e pakundshoqe n' bukurí
 Âsht bâ, pse kshtû na kemi pas' lakmi
 Gjymtyr' t' njoma me bré n' shekuj gjithmonë."
 E shkojn' trishtueshëm tui m'u bâ jehonë
 Kto flal' qi zëmrën lner ma kanë e grí.
 Por shpejt, Lulush', tash flëj' brî rrasës s'ate,
 E, at'her', ndër vorre s'kan' gjâmtë e pamême
 T' mijat me u ndie; tash fshân' vetëm Natyra
 Mbí vorre t' ona n' t' giatat net shtergate:
 N' harres' tash hupë at' here kanga e jême,
 Pshtet' për Çinár, tash kjan' heshtueshëm Lyra.
 MARK NDOJA

Në lâmen e luftës

(fituese e çmimit të tretë të Konkursit të Poezís)

As murmuritja e zogjvet
 Nder çerdhe mbledhë me fjetë,
 As frushullitja e gjetht
 Te pemvet s' e pershndetë
 Diellin qi zhdukë mbas malit
 Pergjysë, asht tue prenduem.
 E rrezet e venituna
 S' ndriçojnë tash mâ mbi fushë
 Prej drizavet e ferravet
 E cilla krejt asht mbushë.
 Por atje larg te malevet
 Maje i kan kuqluem.
 Ne fushen e shkretnueme
 Dheu ish i vokt' prej rrez'vet;
 Por mbrenda tij nuk ngrohet
 I ftofti dhe i vorrez'vet.
 Errsina e perjetshme
 Aty vorrin mbulon.

E qe! tash i u vesh fushavet
 Cipa e zezë n' çdo anë.
 As drita e kandilavet
 N' qiell, as e zbeta kanë
 Mbi banat e te vdekunvet
 Nuk asht jo, kah driton
 S'u ndi tingulli i lunonvet
 Kur muzgu rre me mbramje
 Ankime dalë prej par mavet
 S'u ndia as t'idhtë fshamje:
 As nji dor' e pershpirtshme
 Me me 'i kundër s' gjer.
 Por po mbi hiie sotaze
 T'u erdun n'per te r shihej,
 Egrrimja e tot' me kthetra,
 E ashti tu' brë ndihej
 E kndote dukavaca
 Plot vaj kangen e vet.

O vorrë! n' ju mbrendë t' kalbuna
Rrijn' n' heshtje e harresë
Kocijt e eshtnat, t'cillavet
Nji ditë ma s'do t'u mbesë
As sheji as gjurma e tyne,
Prej dheut m'u dallue s'kan.

Nder ju, o gropa, gjinden
Cjymtyra te cingueme
E koka da prej trupavet
E rrashta te coptueme.
Nji gropë permbrenda' i nieri
Te vetëm jo s' e mban.

Perpara n' ket vend shtriheshin
Livadhe edhe ara.
Ktu tok' t' lavroi t' begatuna.
I bût kau lara lara.
Ktu u rrit kallini grunit:
Gjallnija kndej buroi.

E dheut tue kullotë shiheshin
N' livadhin bri nji ares,
Ku prej blegrimes s' kijavet
Bariu, e prej zamarës
Shoqnue, i a thonte kanges:
Gazmendi kndej gufoi.

O luft', o luft' e eger,
E tmerrshme e mizore,
Ma e keqja e t'gjitha t' kqijavet
Qi mshehet n' jetë njerzore,
Vllavrësja ma e poshtmjia,
O luftë, ti qofsh mallkue!

Pse ti, oh kobi, prej votravet
Ku rrinte dashunija
Ku e ambel ishte prebja,
I zhgule njerz me mija,
E i çove n' fush'n e luftës
Gjakun per me dikue.

E ata, me zemer t' plasun
Braktisen fmijt e prinden,
Ndoqen urdhnat kercnuese;
E 'i ditë perball u gjinden
N' fushë t' luftes dy ushtrina
Gadi me ndezë luftim.

E pau ushtari at tjetrin
Me t' cillin do t' luftonte,
T' cillit m' i a hanger koken
Ay do t' u mundonte.
S' kuptonte e pyeste vehten:

- Pse vall? Pse? Per ç, ' pellim?

- Pse vall?! - Veç per me knaqun

Lakmin e poshter prore
T' sunduesit qi ndejë n' pupla,
S' kursei kerdin mizore,
Me gjakun e ushtarvet
Per me fitue lavdi.

At' herë tinglloi burijs,
U drodh flamuri n' erë,
Idhshëm vishklluene plumbat
Shung'lluen gjylet plot mnerë,
N' gjoks shpata e bajoneta
U ngul pa dhimbsuní.

Permnershëm gjimoi toka
E njerzt pa shpirt u shtríne,
Me gjakun e kuq t' tyne
Barin e blert' e ríne:
E qielli u nxí prej pluhnit
Qi u çue deri nder rë.

E kur u paksue zjarri,
S' u ndin ma t' rrebtat zhurma,
Ather' u panë kah ikshin
Me vrap do t' pakta turma.
E mbas pak kohet n' fushen
E luft's çdo zhurmë kish më.

E fundi? Tok't e mjelluna,
Livadhet u shkretnuene,
E njerzit ba kufoma
Nder gropa u vorruene.
Aty ku lulzoi jeta
Sot vdekja e zezë banon.

Sa e sa lule t' çiluna,
Sa jeta t' ambla e t' réja,
Sa zëmra n' dashni t' mbushuna,
Ku vlonte e flak't haréja,
I previ kosa e vdekjes;
E tash dheu i mbulon.

E dheut s' u njom prej lotvet
T' idhta nga shpirti dalë.
Aty s' qau grueja t' shoqin,
Nana s' vajtoi per djalë.
E fmija aty kurr s' erdhi
T' kerkojë baben e vet.

Por po, u njom prej gjakut,
Qi rrodhi si shë rrkâjë
Me shkulma dalë prej gjoksavet.
E ay gjak kurr s' do t' prajë
S' mallkuemi ty, o luftë,
Deri n' nji ditë qi e pret.

E qel ndigjo pshertimat,
Ankimet mbushë n' idhnim
Qi dalin thëll prej vorrevet,
Plot mní edhe kercnim.
O luftë, ty t' mallkojn' t' vdekunt,
O luftë, t' kercnohen tye

Qel shif hijet e t' vdekunvet
Qi duelen jashtë nga vorri,
Hijet e zeza e t' tririgshme,
Te cillat jash t' i nxorri
Mnija, tye me t' kerkemun,
Me të gjetë, edhe me t' shive.

Por kan per t' pra ankmet,
S' kan hijet ma me u duke,
Kur, ti, o luftë, pervithmonë
Prej botes ke me u dukë,
Kur njerzit t' gjith t' jenë vllazen:
Njës e pa u dalluë.

E at' lera nder vorrezat
Ku sa e sa deken gjeten,
Ku sa e sa fise e popuj
U shpëna e krejt u trëten,
N' po, o luftë gjaktarë,
Atje kë me u vorruë.

Natë Këshndellash

-Novelë-

Tash pësë muej u gjëndte në burg. Në një ças idhndimi kishte qitë e vrá kumaren e vet. Të gjithë kujtojnë se këjo punë kishte ndodhë në pije, e kurrkuej nuk i kish shkue mendja se e verteta ishte ndryshej.

Tjerët mund të mendojnë si të duen, por atij nuk i hiqet mendsh se kumara - djalë i ri e i páshem - teper i u siellte grues së tij, të bukur e të shkueshme.

Martue tash një vjetë, gjithshka i u bante vesvese. Por sá per punë të kumarës nuk kish kurrfarë dyshimi. Grueja, e shkreta, shpesh i kishte thanë se nuk ishte gjá ajo fjalë; por kumara e kish idhndue fort. Ishin xanë keq me fjalë atë natë e nuk kishte mujtë me u pritun mã.

Në burg. E kush e din sá vjet do t'i u prejshin. Ndoshta...

Nuk mund t'a mendote deken, shi tash qi grueja e tij i ká falë të drejten me u quejtë babë.

Babë i një djali qi per ditë e andrronte të bukur e të shndoshtë. Por kurr nuk e kishte pá, grueja vînte shpesh në burg, por djalin - thonte - i a kam lanë kojshís pse áisht ende i vogel e nuk mund t'a qes jashtë. E kishin kalue tre muej. A nuk mund t'i bihet një babës në burg, qi pelset në dashtëni, një djalë tre mu-ejsh?

E grueja e tij e ré çka bân tash qi nuk áisht aj me e ruejtë? A din me i a mbajtun besen?

Nata e Këshndellavet. Kurr mã fort se sonde nuk i janë grumbullue këto mendime. Dishron e andrron votren e vet mã fort se kurr, pse kurr mã fort se sonde pëezijae një votres nuk naltohet njaq sá me u bân hyjnore,

E sheh gruen e vet, të ré, të vejë me burr gjallë, qyqe vetun afer zjarmit, qi han një kashatë bukë zbrû me lot e qi m'anesh perkundë djepin e foshnjes. Edhe aj t'ishte aty, do kashatë e dy bakti, e qe kuadri i Betlëmit. Por aj s'áisht aty!

Edhe mendime të tjera e trazojnë. Aj nuk e shef votren e vet sikurse e andrron: Grueja e tij nuk gjindet brî djalit. E aj nuk áisht aty!

Áisht vonë. Shokët e burgut kan rá të gjithë me fjetë. Aj áisht aty vetun në mendime. Së largu ndiehen fushqetat qi lëshohen per shend. Áisht në shend mbarë bota. Jânë në shend mbarë zëmrat e pagjta. A nuk áisht këjo nata e pagjës?

Shifet një copë qiellë e vizatun prej hekuravet të dritsores së burgut. Edhe mb'atë grime qiellë, edhe n'atë odë pendese, shifen mija hyjsh. Kishte me mujtë me u pá edhe Hylli i pagjës po të shndritëte n'atë copë qiellë. Por aj áisht vend pendese!

E prá ajo qiellë e thrret. Hekurat e dritsores i duken fije mëndafshi qi i a ndalojnë hovin me u kapë n'atë qiellë.

Tash do dit kishte vû oroe se drûni qi i mban ato hekura ishte kalbë në një në anë e se gelqerja e lëshonte me pak mund.

Me ikë? E po roja? Një plumb...

Aní. Aj do të provojë, do të kalojë neper flakë të pushkës, per me mërrijtun tu ajo voter qi e thrret. Hekurat perkulen nder duerët e forta të tija e i lëshojnë vend me dalë. E këcen prej murit.

Një herë i u bân se dikush lëshoj zâ. Por mandej gjithshka u duk në pagjë si perpara.

E qe i lîr. Shkapercen hendeqe, theret neper gardhiqe, lufton me qej qi dôn me i a ndalun rrugen e me çue pëshë mahallen, e merrin në shpí të vet. poteren. shendin e të hujvet, pá

Kojshiht kënkân të mbëledhun e po kënduekan e po këcyekan. E shkreta grueja e jême! I duhet me ndie

mujtë me gëzue ajo vetë. Aní, mã mirë qi kënkân gjithkëjo zhurmë n'oborr. Kështu nuk kan me e ndie gruen t'ême kahë të lëshojë brimen kúr të më shohin ashtu papritmas.

E qe në derë të shkallës. Kerset lét per mos me e trëmë gruen e shkretë e per mos me zgjue fëmin qi tash do të jët tuj fjetë.

E pret.

Kurrkush.

Kerset pak mã fort. E pret, e pret. Kurrkush.

Atëherë i bân si me ndie një zâ fëmije tuj kjá. Aj zâ vjen shi per odë. Kerset fort e fort. Kurrkush nuk e silë derën. E zâni fëmís qi kján, i tinglën perherë e mã fort, mã i randë nder veshë.

Shperther derën e m'mbrendë. Hapë të gjitha dyert e odavet por grueja nuk áisht kurr kund. Gjën fëmin e njomë tëhë po perplasej i lidhun në djep qi per natë nuk ishte permbyesë. E zgjdhë, e paqon e lenaqet me të. Harron per një herë dhe gruen e me fëmi ngrykë i duket vedja i përper të dyti. E vëhet tu dritsorja me këqyrun prap qiellen.

Kësajë herë e sheh të haptë e të pá vizatun prej hekuravet të burgut. Kerkon me sy mbarë atë qiellë të lír. As këtu nuk u shifka Hylli i pagjës. E prá këtu nuk ást vend pendese.

Por ást vend mëkati!

Sheh prej asajë dritsore s'errshme dritsoret e ndrituna qi ká perball. Janë dritsoret e shpís s'aferme kú ást tuj u bâ gjith ajo festë. E neper gjind qi pershkohen neper ata të pá, sheh edhe gruen e vet. të bukur e të pá kujdes, tuj këndue e tuj këcye, ajo mâ teper se të gjith shokët e shoqet, si të donte me mbëlue me atë gëzim vajin e fëmís qi kishte lânë vetun.

Dikúr mbaron festa. Ndiehen së largu të gjitha kumbonët kahë thrasin fëtarët tu Kisha per lutje. Dalin të gjith e drejtohen kahë Kisha.

- A po vjen edhe ti Marí?

- Besa un jo, pse kam djalin e drue se po kjan.

Njitash i rá nder mend per djalë! Por ani, mâ mirë vonë se kurr. Ást e ré e shkreta e i hjekë zëmra me gëzue. Por tash qi të më shofin mue shka ká me thanë? Ká me u trëmë fort. S di si t'i a bâj.

Grueja afrohet tu dera e shkallës - aj e sheh prej dritsore e don me i bâ zâ - por ajo vën veshin e kahë nuk ndien fëmín tuj kja, në vend qi me hî në shpí, struket në tabare qi ká veshë e niset.

Kú? Vetem, pá shoqni. Tjervet u tha se nuk mund të shkonte në Kishë, por tu djali nuk erdh. E e sheh tuj hî kú i kjante zëmra.

Fëmija ngrykë tij ishte merzitë. Trimit të shkretë një herë i u bâ qéfi se po vjen grueja e po i epíme pie. Por s erdh. Kerkon shka me i dhanë e gjënë bibronin me pak tambel mbrendë e i a vën fëmís në gojë.

Po tash? Shka të bâjë aty?

Të gjith naten ndëj tu djepi. Priti gruen por kot.

Njaty prej drite ndien deren tuj u çilë. Ndien hapat neper rruginë. ást grueja e tij. Por kúr të hîjë n'odë nuk ká per të gjetë kurrkënd.

Me fëmij ngrykë ká dalë neper një derë tjetër qi qet mbas shpije e ká marrë arat.

Tu shpija e Lazrit, bulkut të tij, ndalet e i a lën grues së tij fëmín per t'a rritë.

I dukej ndeshkim mâ i madh me i hjekë një nanës prej gjut fëmín e sajë se me i rá pushkë grues qi s i rri në besë kunorës.

E aj vetë?

Lirija pá dashtní ást si dita pá diell.

E këthehet rishtas në vendin e pendesës.

*

*

*

- Kësajë herë t'a kam çue dishirin në vend, i thotë e shoqja kúr vjen në mjesditë e i parqet djalin e vet, krejt njashtu si e kish pasun

mbramë

aj vetë nder duer.

Aj nuk e flet një fjalë, por kjan padá.

Pá dashtas ka çue syt tu dritsoria e burgut e ka pa se hekurat e sajë janë njashtu të palthyem si kan kënë tash sa mot.

SIRENA

Shtylla satirike

Stil i vjeter

Shkodres Zoj' qytetit t'im

I çon shndet, t' fala urim

Prej qaf' s s'Agrit kurri i ngriti

Laonik Megal Politi.

Fill sá e mora letren tande

Me i pergjegj' me 'i her' paç ande

Per me shfrye dopak maras,

Por po ndalem, rand s po u flas,

Sikúr deshta, djelmvat tú

Qi t' koritne e t' kan' marrue:

Pse ç' duel dielli e rá hana

Tý gjither' t' Ká mujt' Tirana

Po si s gjete' i kerçik-fortë

Me t' shenjue do gola 1) n' portë!

As s e pate 'i bak 2) të randë

Qi t' kthejn' topat n' tjetren anë!

Nji portjer qi der' nder skuta

Me zemrim t' i pres' do shuta 4)!

Do lojtar' të shkathtë e t' lét

T' kacafiten mâ me t' xët!

Tui rá topit para e mbas

T' dijn' me bâ triplis 4) e pas 5),

Tesh per vrap e tash per ngut

Ta ndal' n' kamb' ta kthej' top-shut!?

Po m' ndigjove, moj fisnike,

Mbassi lojes mir' s i a duke

Po nuk gjete djelm mâ t' afte,

T' msuem n' Europë, e pika u raftë,

Mâ mir' del prej asportistë

E s na quen veten sportistë,

Pse rekordet gjitha i hupen

E Tirana ta muer kuren.

Rri mâ mir' si plak mbi stol

Kurse s din me luel' footboll

Pse duel dielli e rá hana

Tý gjither' t' ka mujt' Tirana.

N' luft t' mni j' kjen e zoja

E per hânë ásh kjen bâ loja.

Prá shum t' fala e shndosh kjoshi

Ti Rozafa e Taraboshi.

1) goal (gol) 2) një zyre lojtarit 3) e gjithëja e topit 4) dredhim 5) kalim 6) një mënyrë të rritit topit.

Nieri qi s'shifej

roman i Jules Vernes

13)

S'dij a i shtyem prej kureshtís, a prei instinktit qi kanë polict me vrotë gjithçka, zotni Stepark-u shtrini doren per me marrë goten e me e shikjue per s'afermi. Por duket se dora i ndeshi kepas në të, pse gota, vû në skâj të voters, rá mbë tokë në sá ai po dote me e marrë, e u bâ copë e grimë.

U derdh një lang shum i hollë, të njëj nÿje të verllë e fort hikës, qi u shperdá në një avullinë të njëj ere të ráll, qi s'e kishem ndi ndo'i herë, por kaq i lét sá me të zí me u ndi.

— Këqyre! këjo gotë bâni mirë qi rá mbë tokë — tha zotni Stepark-u.

Sigurisht qi do të kët pasë mrëndë ndo'i lang të diktue me prej Otto Storitz-it — i a bana vetë.

— Por i biri i tij do t'a kët formulen, e do të dín me e pertrí — pergjegji kryetari i policís.

Mandej si u drejtue kah dera:

— Të njitemi tash në pat të parë — tha tue u dhanë urdhen dy agjentave me ndëjë në rruginë.

Në fund të kësajë rruginë, per báll odës së zjarmit, ishte shkalla druni qi çote nalt. Këtú dyert e odave nuk ishin të mbylluna me çilc e na hîjme në njanen nder to. Prej shêjeve duket se ishte oda e fjetjes e Guljelm Storitz-it. S'kishte veç një shtrat hekri me tryes të vogël për brî, një raft, një pshtetëse legëni tri kambëshe, një sofà, një poltronë kadifje të trashë e dy karriga. As rreze rreth shtrati, as koltrina nder dritësore, kurrjâ mâ teper veç se çka ishte krejt të nevojshem.

Shtrati ishte i shkatrruem, por nuk mund të thojshim se ishte kenë perdorue atë natë.

Tue u avitë veç legënit të faqeve, zotni Stepark-u pau se kishte ujë e persipri ujit shkumë sapuni.

— Me kënë se kanë kalue — tha — njizetekater orë q'se është perdorue ky ujë, shkuma do të ishte shkrí e zhdukë. Kishem me thanë prá se ai miku i jonë është lá në këta ujë sod nade para se të delte.

— E ndoshta tash po kthen — thaçë — mjaft qi mos t'u kujtohet agjentave t'ú.

— Në kjoftë se ai shëf agjentat e mí, edhe agjentat kanë per t'a pá atë, e kanë urdhen me e xanë. Por un mendoj se s'ká me lanë qi t'a xâjë kush.

N'at ças ndime krizem drrasash si me hecë kush n'odë per brî. Një derë e dátë këtë prej odës kû ishim tue shikjue na. Haralan-i nuk u prit por çili dëren per me pá se kush ishte n'atë odë.

Nuk ishte kurrkush. Duhet me thanë se na kishin bâ veshët.

Tash nuk na kishte mbetë tjetër veç me hypë edhe në sofítë, por sá duelem në rruginë e ishim tue vûe kambë në shkallë, per me hypë atje nalt, shkalla per të gjatë të cillës ishim njitë në pat të parë, gersiti kaq fort, sá me thanë se dikush po zdrypte a po njitej me ngut. E shpejt mrapa ndime se dikush u rrxue atje poshtë e se po bertet.

Shikjuem e páme se njani prej agjentave, qi kishin ndëjë roje, po u çote në kamë tue ferkue brîte.

— Çka kje Luigj — pveti zotni Stepark-u.

Agjenti tha se ishte në kambë në fund të shkallës, kûr ndjeu njat krizem qi kishem ndi edhe na, se dikush po ulej me ngut prej së nalti. Tue u sjellë me të shpejtë me shikjue, duket veç se ishte sjellë keqas e ishterrxue per tokë tue i goditë brîjt bukur mirë. Por i dukej e çuditëshme puna: kishte bâ bé se dikushi kishte dhanë të shtyemen, Por se është kenë kush, s'ishte as per t'u mëndue pse ai ishte vetun me shokun e vet qi po rríte roje te dera e shpís.

— Hejde!... — tha mendueshem si neper dhamë zotni Stepark-u.

U njitem nalt në sofítë. Aty páam menjherë se kurrkush nuk ishte mrendë.

Në qander, per një shkallë mjaft pingule, mund t'u njitte nieri në "belvedere" neper një bâxh mbë pullaz.

— Báxha tek është çilë — i thaçë Stepark-ut qi vûni kambë në shkallë per me hypë.

— Po, zotni Vidal e prej kënder ka fry ajo ér qi ká shkaktue atë zhurmë qi ndime parë nder shkallë. Era është tue kenë e fort sod.

— Por — thaçë vetë — nuk dukej punë ere, por kambë nieri.

— E kush ká mujtë me kenë moasi kûr nuk është kurrkush?

— A thue atje nalt në "belvedere",

— Të hypin me pá, — tha Haralan qi kishte ndigjue bisedën t'onë.

Hypen per atë bâxh në "belvedere", kû me të zí mund të rrishin tre vetë.

Kurrkush.

Perkujzimi prá nuk tha kurrfarë perfundimit e misterit shpís Storitz-it kishte mbetë i pa zbluer.

Kûr pa pritë ndihet Haralan tue qitë një zâ çudije e pernjheri idhnimi.

Kapidani kishte pá mbë një sergjí të "belveres," një kutíj kartuçi të cillen me ngut e kishte çilë.

E çka xuer prej asajë kutíj?...

Kunoren e martesës, qí një dorë e mshehët e kishte pasë marrë naten e kremtes prej pallatit Roderich-ejve!

X

Kështú s'kishte mǎ dyshim se Guljelm Storitz-i kishte pasë gisht n'atë vjedhësi. Kishim në dorë një provë të prekëshme.

- Si po thue tash lum Vidal-i i a bǎni kapidani Haralan me zǎ të ndrydhun prej idhnimit.

Zotní Stepark-u kishte ndëjë pa bǎ zǎ. Misteri në ket punë rríte gjithnji i pashvillueshem. Na s'mund të dijshe me ç'farë mjetesh Guljelm Storitz-i kishte punue.

Kapidani, prej idhnimi, desht me e çartë kunoren tue thanë se, e ndyeme prej duerve t'atíj fagezí, nuk dote t'i rríj mǎ as sheji i sajë, por zotní Stepark-u e ndaloi:

- Mos harro - i tha - se mundet me na vjeftë fort si një provë.

Kapidani i a dorëzoi kunoren e të tre u ulem poshtë. Kjene mbyllë dyert e vulosë e me urdhen të kryetarit ndëjen dy agjenta roje nder afrina.

Si u pershndetem me zotní Stepark-un, i cilli na luti mos të bǎjshim zǎ per perkujzim, un e Haralani u drejtuem kah pallati i Roderich-ejve.

Kapidani ishte fort zëmrue. Deshta me e pajtue por e páshë se ishte punë kote e n'anë tjetër, kishem shum shpresë se Guljelm Storitz-i do të kishte dalë prej gjytetit o se do të delte sǎ mǎ parë porsǎ të kishte marrë vesht perkujzimin e bǎm prej policís, qí do të kishte gjetë një provë të fajnis së tíj.

Prandej thaçë vetem:

- Lum Haralani, e kuptoj mirë fort idhnimin t'and e dishirin mos me lanë pa indeshkue fajtorët. Por mos harro se zotní Stepark-u na kǎ porositë qí t'a mbajmë këshillin.

- E po baba?... E po vllau i yt?... A s'kanë me dashtë ndoshta me dijt ata perfundimin e perkujzimit?

- Asht e dijtun, por na kemi me u pergjegjë se nuk e kemi gjetë Guljelm Storitz-in e qí kollaj fort qí do të kët lanë gjytetin.

- A mos m'i kalxue se kemi gjetë kunoren në shpí të tíj?

- Ndoshta ásh tǎ mirë qí t'u diftojmë. Por moters e nanës s'ate më duket se ásh kot t'u kalxojmë, mbasi nuk víjn tjetër veç se me i shqetësue mǎ teper. Mbas mendimit t'ëm, me kënë si tí, kishem me u thanë se ásh gjetë gand në një skaj të lulishtës të pallatit e kishem me i a dorëzue Mirës.

Prishaqefas, por në fund kapidanit i u duken t'arsyeshme fjalët e mija e dǎme qí un të shkoj-

shem me i a lypë kunoren zotní Stepark-ut i cilli sigurisht qí ma kishte dhanë.

Por un kishem ngut me u pá sǎ mǎ parë me t'ëm vllá per me i diftue gjithçka e ngut edhe mǎ teper kishem qí martesë të kryhej sǎ mǎ shpejt.

* Porsǎ mrríjtem në pallat një sherbtuer na shtíni n'odë të punës të doktorit kú ky e Marku po na pritëshin. Pǎ hí mirë mrëndë filluen me na pvetë.

Si me diftue idhnimin e tyne kuer mueren vesht si ishin kenë shtjellë punët? Em vllá, nuk mund t'a ndalote vedin. Ashtú si kapidani Haralan dote me ndeshkue Guljelm Storitz-in e kot u mundoshem me i a mbushë menden se anmiku i tíj sigurisht qido të kët dalë prej Ragz-it.

- Në mos kjoftë këtú - bertite - do të jenë në Spremberg.

Me të zí mujta me e qetësue sǎdopak tue më ndimue edhe doktorí!

- Lum Marku - i thote - ndigjo t'and vllá, e lène të hupin këjo punë kaq e meritëshme per ne të gjith. Vetem heshtimi kǎ per të mujtë me bǎ qí të harrohet puna.

Em vllá, me duer në krye, bǎte dhimë me e pá. Kuptoshem mirëfillit se çka híqëte në zëmer të vet e zotí e dí se çka kishem dhanë per me bǎ qí mira Roderich të jët Mira Vidal.

Doktori tha se kishte per të shkue me folë me Sundimtarin e Ragz-it, e mbasi Guljelm Storitz-i ásh një i perjashtun, nuk kishte per të ngurrue me e qítë jashtë. Puna mǎ me randsí ishte qí mos t'u pertríjshin ndodhjet e asajë natë në pallat të Roderich-ejve, edhe me kenë se misteri rrín pá u zblue. Sǎ per Guljelm Storitz-in qí levdohej se kishte mjete të mbínatyrëshme, kurrkush nuk i xetë besë.

Per punë të zojës Roderich të së bís së sajë, un u mbusha menden qí mos me u diftue kurrgjǎ. Nuk ishte mirë të dijshe se ishte diktue qí Guljelm Storitz-i kishte pasë gisht n'at punë.

Propozimi i ém per sǎ i perket kunorës i kje pranue. Marku do të shtíhej se e kǎ gjetë gand në lulishtë të pallatit. Ashtú mund të thohej se s'ásh kenë tjetër per një lojë e pakandshme, e se faiton do të zblohet e do të ndeshkohet. Atë dótë këtneva në zyre të policís e i lypa zotní Stepark-ut kunoren. qíem'a dha me híherë e qí e cova në pallat të Roderich-ejve.

Në ramje, mǎ sǎ po rríshim në salë me zojën Roderich të bijn e sajë, Marku qí pat dalë pak ásh, hini tue bertitë tanë gzim.

- Mira Mira e éme këqyr çka po të bij.

- Kunoren t'ême! - tha vajza tue u hjellë kah ém vllá.

- Po - pergjegji Marku - aty... në lulishtë...

mbas një kaçube.

– Si?... Si?... – shkote tue thanë zoja Roderich.

– Si? – përpjegjete doktori. – Ndo'i fazezi që është futë në mjes të miqëve të ftuem. Duhet qitë në harresë këjo ndodhje kaq e marrë.

– Faliminderës, Mark – tha Mira me sy në vajë.

Mrapa, nder dit që erdhen nuk ndodhi kurr-gjë e ré.

Gjyteti po këthete në qetësinë e zakonshme. Për punë të perkujzimit të bëmë në rrugën Teqeli nuk ishte marrë vesh gjë e kurrkush nuk flitëte mën për Guljelm Storitz-in.

Nuk mbetëte tjetër veç me pritë me durim – o mën mirë me padurim – ditën që të kremtohej martesë e Markut me Miren Roderich.

U muer vesh mandej se Guljelm Storitz-i gjindej në Spremberg me 25 majë, ditën e përvjetorit t'Otto Storitz-it.

E u muer vesh edhe se Sundimtari i Ragz-it, kishte dhanë urdhen për mos leje të himit të Guljelm Storitz-it në të gjithë mretin.

Këto masa u vënë zëmren në pagj doktorit, familjes së tij e miqëve të tij. Por ishim faret larg për me mujtë me shvillue misterin e ndodhjeve e edhe mën larg për me parapë çka koha e ardhëshme do të na bijte.

XI

Data e martesës po u avitëte. Dielli i të parës ditë të Qershorit, dita e caktueme, kish-te për të lë shpejt n'orizontin e Ragz-it.

Shifëshem me kondënsi se Mira, nonsë aq ndisë për pershtypje sá do të lëta, i kishte qitë në harresë të thuesh të gjitha ndodhjet e pashvillueshme. Por ishte edhe e vertetë që ëmni i Guljelm Storitz-it nuk ishte shqyptue kurr para s'amës së sajë as para soje.

Un u bënë këshilltari i sajë. Më flitëte për projekte të kohës s'ardhëshme, pa kenë e sigurtë a kishin për t'u realizue. A kishin për të shkue me xanë vend bashkë me Markun në Francë? Po, por jo shpejt. M'u dá prej babës e nanës i dhimëte teper zemra.

– Por – thote – përnjiherë kemi me shkue sá me e pá Parisin, kû ti kô me na përcjellë, a s'â këhtû?

– Æshtë e dijtun!... Në kjoftë se keni me më dashtë afer...

– Me të vertetë që dy të martuem para pak ditëve, janë bashkëudhtarë jo fort të kandëshem.

– Tash i a gjejë veç mëndyren – thoshe vetë tue u diftue si i shtruem.

Doktori e pelqete udhëtimin. Me u largue prej Ragz-it ishte e këshillueme për shum arsye. Zojës Roderich do t'i kishte ardhë keq për largim të së bijt, por në fund kishte për t'u mu-

ndue me i dhanë fórc vedit e me u shtrue.

Edhe Marku, kúr ishte ngiat Mirës, harrote çka kishte ndodhë ase mundahej me harrue. Kúr ishte vetem me mue veç e kapte friga që un u mundaohem me i a largue.

I shkreti vllá i ëm! Më bâte keq me e pá, e dhimë me e ndi. Friga e tij shtohej sá mën fort që avitej dita e martesës. Edhe un, tham të drejten, e pritëshem atë ditë me frigë në zëmer.

N'anë tjetër për me qetsue Markun m'u bâte ndimë Mira, por për Haralanin nuk dijshe ç'farë mjetesh me përdorue.

Kúr ai muer vesh se Guljelm Storitz-i gjindej në Spremberg, dote domosdo me shkue atje. Me vshtirësi të madhe muejtem me e ndalë tue premtue se, si të kryhej martesë, kishem për t'a shoqnuë.

Me 30 majë në oren gjashtë në mramje u ula në tryes të familjes Roderich-ëjve. Zoja Roderich më dukej mirë në ftyrë e shndoshë gadi krejt prej pershtypjeve që kishte psue.

Em vllá, ngiat Mirës, e cilla n'e nesre do të bâtej grueja e tij, kishte harrue gjithë çka. Edhe kapidani Haralan shifej se ishte mën i qetë, nonsë flitëte pak.

Kishem dá me bën ç'mos për me i dhanë zëmer asajë shoqëni e të harrojë ato kujtime të pakandëshme. Kjeçë ndimue fort prej Mirës, që kje shpirti i asajë natë. Pá kenë e lutun u ul me i rá pjanos e na këdoi disá kangë të motshme magjërre, si me dashtë me shlye Kängen e Mnís, atë kängen e mrapshtë që kje ndi shi në njat salë.

Kúr u çova me shkue, ajo më tha me buzë në gaz:

– Neser prá, zotni Henrik, nuk keni me harrue...

– Kû me harrue, zojushë?... – thaçë dhe vetë tue bën gaz.

– Po, mos me harrue se do të shkëinë te Sundimtari, te kryetari i Bashkisë, për me përdorue fjalët zyrtare.

– Njimend? Për neser keni dá!

– E ju keni me kenë një nder dishmitarë të t'and vllá!...

– Bât mirë, zojushë, që mën qitë në mënd. Dishmitár i t'ëm vllá!... Gadi, gadi, paçë harrue.

– Nuk çuditim Kam vë oroe se ka'i herë jeni pak si të habitun...

– Me të vertetë që po, por neser nuk kam për të harrue, ju pá fjale... njaft që edhe Marku mos të harrojë.

– Jam dëzënë un për të. Neser prá n'oren kater...

– N'oren kater zojushë?... E un që kujtoshem për n'oren në pesë e gjysë!... Mos kí kujdes, kam me kënë këtû në kater pá dhetë.

Fjalori i gjûhës shqype

Nder këto dit doli në dritë "Dizionario albanese-italiano (Fjaluer shqyp-italisht) i permledhur prej Angelo Leotti e i botuem prej "Istituto per l'Europa Orientale," të Romës*. I madh â kënë të pritunt e këtij fjalori per të cillin âsht kënë paralajmue se permбан 30.000 fjalë shqype të mbledhuna prej auktorit nder njizet vjet punim të pá-dám, e u besote se prej tij një pasunim të madh do të fitote gjuha shqype në pikëpamje të hulumtimit gjûhësuer e të thesarit të fjalëve. Prandej me dishir e me interesim të madh e mora në dorë ket veper të vëllimshme e pá rreshtë u vûna me i lexue rradhë mbas rradhe fletët e tija. Por mjerisht qyshë nder faqet e para pásh se fjalori nuk âsht aj qi pritej, e jo vetem kta, por sá mâ teper qi u thellova në shqyrtimin e tij, m'u mbush mëndja se edhe perparimi i gjûhës shqype pak fort ose kurrgjâ ká fitue prej botimit të këtij fjalorit, mu mâ teper, në ndonji pikëpamje, del edhe i damshem per ket perparim. Nuk â nevoja me shkue gjatë, as shqyrtimi lypë ndonji analizim të thellë. Fjalori permбан, po, njimënd rreth 30.000 zânesh, por prej tyne po thuej se gjysa nuk janë tjeter por fjalë të hueja, fjalë turqishte, fjalë greqishte, fjalë italishte, të cillat mbasi nuk kanë kurrnji shêj dallimi, janë rreshtue porsí t'ishin të gjitha fjalë shqype! Njimënd auktori thotë në parathanë të librit se aj nuk e ká bâ një të tillë dallim mbasi fjalori ka qellim praktikiteti e se edhe kerkimi i të rrjedhunit të fjalëve âsht detyra e glotologut e prandej jo e leksikologut. Por, të më fali i ndritshmi auktuér, un nuk e di se si aj i dáka kufijt e glotologjis me të leksikologjis, mbasi mûe më duket se kjo nuk âsht veçse një pjesë e asajë, e n'ânë tjeter, nuk â nevoja me kënë glotolog per me dijtë, per shembull, se avantë bylyk, bylybash, centim, e tjera e tjera të pá-njehuna (qi s'kam si i rreshtoj, pse Drejtori i "Cirkës," më ká dhanë vënd mjaft, por të kufizuem, se per ndryshe do t'a mbushëshe numrin) a janë shqyp a jo, e jo vetem kta, por këto fjalë edhe nuk perdoren mâ kurrkund në Shqypni, por vetem ndoshta prej ndonjanit qi kujton se flet e shkruen shqyp tuefolë turqisht, italisht, etj. etj. njashtu si kishte me mujtë, po desht, per shëmbull, me folë

edhe kinasisht, japonisht, etj. Auktori gjithnji në parathanë thotë se në fjaluer ká shtí vetem njato fjalë të hueja qi nuk e kanë kuptimin pergjegjës në gjuhë shqype, e kështu lavdohet se kot snobistat kanë per të kerkue në fjaluer të tij fjalë si: abatuar, azhurnonj, epuizonj, etj. Sá per të paren, auktori kishte mujtë pá të vshtirë me xjerrë edhe një fjaluer (shqyp!) 100.000 fjalësh, mjaft me rreshtue skajet shkencore si: astronom, astronomí, bronkitë, avjasjon, etj. qi po shofim gjithkah neper fjaluer, e sá per të dyten, pse atëherë gjëjmë fjalë si: alisivë, aprovonj, admiracionë, betejë, botile, brutal, etj. etj. qi të gjitha e kanë fjalën pergjegjëse në gjuhën shqype? Kû e ká gjetë mandej Z. Leotti se perdoren në gjuhë shqype kto fjalë, e a janë këso fjalësh m'u shtí në një fjaluer të... shqypes? I kam gjetë nder fletore e nder botime shqype prej të cillave e kam perpilue fjalorin t'ëm - mûnd të na thotë Z. Leotti. E vertetë, s' ká faj Z. Leotti qi s'e din se shumica e fletorarve t'onë ká nevojë me shkue persí nder banka të shkollave me xanë shqyp, o, po t'ishte e mundun, m'u bâ prap fmí e m'e xanë në prëhen të nanave.

Qe prá: gadi gjysa e librit mbushë me barbarizme, me fjalë të hueja, me idiotizme (oh! çka më ká marrë gazi kûr kam pá në rradhë fjalën "alla shqyptarçe.!")

Po gjysa tjeter? Në gjysën tjeter ké mandej neologjizmat fjesht vehtjakë qi edhe kta sugure Z. Leotti i ká gjetë, kush e di se kûr e se kû, neper... botime shqype. Kështu gjëjmë fjalë si: bashkëkohësisht, bashkënjëjës, bukurzanim, çnervos, çperqaf, çzakononj, çzatnjonj, çqeve- ris etj. fjalë të cillat perveç atij qi i ká qitë e i ká shtí në punë njëherë, nuk i perdoron kurrkush në Shqypni, as nuk u shifet mâ gjurma kurrkund Ké mandej në të gjitha fjalorin, ndryshime trajtash porsá të dukeshme qi e shtojnë shum fort numrin e fjalëve. Kështu gjëjmë: belbë- conj, belbësonj e bëlbësonj, (pse jo edhe bëlbë- conj?), betejë, bëtajë, bëtejë, bereqaversen e berreqaves, bashkëzanore, bashkëzënore e bashkëzërre, benderolë e bandrollë, banker e bander (pse jo edhe bankjer?) bloke e bllo- ke (!), bëllë, brizollë e brizollë (çë fjalë shqype!) çvulosi, shvulosi, çvleftsonj e shvle- tsonj etj. Gjëjmë edhe të përvetshem me shumsi si: Alí, Berat, balkanik, bizantik (edhë bizan- tik etj. etj. Sá per védi, un me të vertetë çuditim si tuj ndjekë ket metod Z. Leotti nuk na ká ká një fjaluer ... shqyp 100.000 fjalësh

* Drejtimi per porosina:

Avv. A. Leotti - Via Napoleone III, 23, 100
5, presso Salsa - Roma Çmimi Lire 120.-

pak me thanë.

Por fjalët shqype? Thohet se në fjaluer janë rreshtue fjalë të rradsa qe nuk gjinden nder fjalorë tjerë. Nuk mokoq se mund të kët edhe këso fjalësh, por që dobí mbasi auktorit nuk na kalxon burimin se kah i ká marrë? Z. Leotti nuk e ka endë në shqype njat auktoritet sá qe pohimet e tija të pranohen prej nesh me "ipse dixit," e edhe po të kishte auktoritet, një leksikolog qe don me bā me të vertetë një veper të plotsueme me metod shkencuer, e difton gjithherë, per fjalët qe ndihen rishtas, burimin e tyne. Në ket pikëpamje fjalori i Cordignanos, i mrāmi qe āsht botue para kētij, me gjith të mbetat, mungesat, pá-saktinat qe ká e qe janë rrahë prej shtypit t'onë kulturuer, āsht shum mā shkencuer e i plotsuem se ky i Leottit, mbasi per çēdo leksik të randsishem difton edhe burimin kũ e ká gjetë. (Çudi qe Z. Leotti i cili thotë se per vepren e vet ká shtf në punë të gjith fjalorët e shqypes mā me randēsí, nuk e xēn në gojë fare atë të Cordignanos!)

Por, - mund të na kundershtojë Z. Leotti - qellimi i ēm në botimin e kētij fjalorit ká kēnē vetem qellim praktikiteti e jo studjimi gjuhësuer. Por edhe kējo thezē nuk ká si qindron në kambë. Botimi i një fjalorit āsht një veper qe mbetë, e edhe praktikiteti i permēndun ká per objekt të xanunit e gjuhës shqype prej ānēs sē të huejve. Tashti që farē shqypjet mūd të xānē të huejt prej kētij fjalorit, kũ të tanē fundrrija e fjalëve turqishte e greqishte qe ā ndi në Shqypni gjatē robnive shekullore, e qe populli i ynē sod as nuk i njef mā, e lustra e fjalëve frēngisht e italisht qe po perdorin snobistat t'onē fletorarē, ā rreshtue një rēndit me fjalët e gjalla fjesht shqype? Në ket pikëpamje, si thaçē në fillim, fjalori i Leottit del edhe i dāmsuem mjaft per gjuhēn t'onē.

Kurrnji dobí prá - ká me pvetē ndokush - nuk na mbetet prej fjalorit të vēllimshem të Leottit? Jo po, prej kētij fjalorit na shqyphtarēt mundemi edhe do të xjerrim një dobí qe perkēthehet në një msim të madh fort. Leotti, një huej, nuk priton me shtf në punē njizet vjet të jētēs sē vet per me punue me zēll të pá-rreshtun një fjaluer të madh të gjuhës shqype, e një institut kultural i huej nuk ngurron me qitē shpenzimet e duhuna shum të mdhaja per botimin e tij. E na shqyphtarēt? Ah! na shqyphtarēt me të vertetē qe kemi pse m'u kuqē e m'u marrue. E shumta e fjalorëve të shqypes janë perpilue e botue prej sē huejsh e qē se kemi fitue pavarsin kurrnji shqyptar nuk duel me botue një fjaluer shqyp si kush. E Ministrija e jonē e Arsimit per të cillen shteti i ynē ká derdhē e po derdhē miljū e miljū, nuk ā kujtue kurr me shtf në buxhetin e vet një fond edhe të vogel, por të pervjetshem, të pá-

mēshem, per perpilimin e fjalorit shqyp, qe të pershijē të gjith gjēndjen e gjuhës shqype, të kētij visarit t'onē mā të madhit qe kemi si komb, si rracē, si popull. Njimi probleme i çekim e i marrim neper dorē, punojmē per tō e deri dikũ i zgidhim, por per çashtjen e gjuhës nuk çān kryet kurrkush per me bā një veper themelore. E prá ndryshe veprohet nder vēnde tjera të gjytetnueme. N' Itali fjalori i Crusca s fillue me 1591 e botue me 1612. në Francē ai i "Academie Française," i vjetēs 1692, në Gjermani "Deutsches Wörterbuch," nisē prej Villazenne Grimm në 1838, e n' Angli "New English Dictionary," fillue me 1858 e nisē m'u botue me 1884, janë veprat monumentale kũ gjuhā e setcillit vēnd āsht permbledhē e pasqyrue në të kēnunit e vet të plotē. Një veper e tillē āsht një gjā e domosdoshme edhe per gjuhēn t'onē t'adhrue, āsht e domosdoshme të fillohet e të kryhet me ngutsin mā të madhe, pse per ndryshe visari i gjuhës, deri tash i ruejtun i pá-peqatun nder malet virgjina të Shqypnis, prej evolucjonit të kohēs qe na ká vūe në të perpjekun me gjytetnime e hueja, āsht në rrezik m'u shperdā, me humbē, m'u djerrē per gjith ditē e mā teper. Qyshē tre shekuj mā parē Bogdani ankohet per ket të djerrun të visarit gjuhsuer, e kur ai atē herē, çka do të thomi na sod? Sá kishim m'e pague na sod një fjaluer të plotē të shqypes t'atyne kohëve! E mirē, mos i a hīshim na punēs sod, āsht rrezik se sternipat t'onē kanë me kēnē të shternguem m'e studjue gjuhēn shqype të kēsaj kohē nder të paktat vepra t'ona, njashit si na e studjojmē nder tekste të vjetra e n'atē të pak kohēs sē parakalueme. Fjalori i Bashkimit, fjaluer i vogel i botuem jo mā teper se 28 vjet mā parē, āsht bā sod një gurrē e një auktoritet! Me që do plak e me që do plakē qe des sod në Shqypni humbin kush e di se sá fjalē e sá rraza shqype, sá pasuni gjuhe, e humbin per mos m'u njāll mā kurr. A s'ā një delikt vetēvrace ky qe jemi tue bā na? Me lanē vēdin me dekē, āsht një një si m'e mbytē, e na në mos ndrojsim rrugē, po kryejm vetēvrasen mā të kobshme qe mundet me kēnē, po mbysim njatē qe kē një jetē aq të lumueshme e shumivjeçare gjuhēn shqype. Gjithshka mundet m'u godtē e m'u pertrf, pasunija shkon e vjen, thoni na shqyphtarēt, por visari i çmueshem i gjuhës, po kybi, humbē pergjithmonē.

Por fjalori i gjuhës shqype per me dalē një veper e plotsueme me të gjitha pikēpamjet, āsht një veper qe do të punohet e do të kryhet vetem e vetem prej shqyphtarëve. Një i huej, sado shqypetar kjetē, nuk mundet me hī aq thellē në shpirtin e natyren e gjuhës shqypesā shqypтари vetē. Gjuhā shqype āsht një gjuhē virgjine, e bukurinat e mshefta të sajat per m'u zblue e m'u qitē në dritē typen njato qe kanë lē e janë ushqye

me të fjalët ende të pá-njoftuna, frazeologjia e haptë e sajë, mëndyrët e të thanunit nder të tana intimit e veta, të gjitha ndryshimet djalektale, duhen të gjejnë vënd e të rradhohen me më të madhen ndergjegjësi në fjalorin e madh të gjuhës shqype. As ky fjalor nuk mund të jetë vetëm vepra e një njeri, por në të duhet të bashkëpunojnë glottologjit, njoftësat e thellë të gjuhës s'onë, të cillët nuk n'a mungojnë aspak, e bashkë me ta edhe të gjith studjuesat intelektual q' kanë e duhet të kën kultin e gjuhës. S'k' dyshim se Ministrija e Arsimit, tuej marrë inicjativën për të përbërimit e fjalorit të madh të gjuhës shqype, me bashkëpunimin e nen drejtimin e të gjith gjuhësorve t'onë, e tue kerkue edhe bashkëveprimin e qindave msuesash shqypetarë q' të shpërdam në të gjitha kandelat e Shqypnis e prandej në të përpjekun me gjuhën e gjall të popullit janë në gjëndje me i prue një bashkëdhënë me randsi të madhe fjalorit shqyp, k' në dorë të gjitha elementet për me qitë në dritë një veper të persosun në ç' do pikëpamje. Puna lypë vjet, lypë mündë të pädám,, por kúr të kryhet do të delte një veper monumentale për të gjith shëkujt e temeli i ç' studjimit të mäsandëjshëm.

Por s'duhet edhe me ndëjë me pritë gjithshka prej Qeveris. Lypet q' edhe të gjith shqypetarët intelektual e me shkollë t'interesohen për të përmbledhunit e visarit gjuhsuer e të gjitha të perkohëshmet t'ona kulturele t'i kushtojnë disa faqe përherë kësaj çashtje, k'u studjuesat e gjuhës të kën lāmë me botue lānden e mbledhun prej tyne rradhë mbas rradhe e q' do të vijë për të përbërimit e fjalorit të madh. Po të vepërjshin të gjitha të perkohëshmet t'ona njashit si ā tue bā revista "Leka,, me botimin e proverbeve të Prof. Kol Kamsit e me frazeologjin e D. Lek Sirdanit, e si-bājshin ish-revistat "Edukata e ré,, e "Illyria,, me të mbledhunit e fjalëve të pá-njoftuna ose të rradha, pá dyshim se shumë punë kishte m'u bā e kishte me iu shtrūe rruga përpilimit e botimit të fjalorit të perkryem.

Fjalori i plotë i gjuhës shqype!

Këjo veper e madhnueshme lypet me doemos të mbesë në histori të gjuhës s'onë monumenti i madh i filluem në të njizetepēsten vjetë të pá-varsis s'onë kombëtare.

LUL SHKURTI

Cirka së vertete

Skam nuk āsht virtyt, por virtyt āsht me dijt me e bārt.

(X)

Gabime për t'u ndreqë

Duhet me thanë e me shkruë çka e jo çā.

Trajta çā nuk ā tjetër por një shtrēmbnim, një bastardhim gjuhe e q' nuk ka kurrnji arsye të kënunit, por q' mjerisht, nuk dijt se për ç'arsye, ka nisë tash do kohë m'u perdorë prej disa shkrimtarëve t'onë të dām në shēj. Në gojë të popullit përgjithsisht ndihet pá përjashtim gjithkënd çka e çā nuk ā tjetër por një idiotizem q' ndihet ndo' i herë sidomos në gropë të Shkoders, në gojë të fmive osë të njatynë q' kanë të prirun me i hanger fjalët, sikurse, për shembull janë asish q' thonë: me qyrë, me shā, djelt, etj. në vënd q' me thanëf, sikur duhet: me kqyrë, me fshā, djelmt, etj. Këtū gjithkush e shēf edhe mundet m'e gjykue pá droje gabimi se kto trajta q' ndoshta perdoren ndo' i herë në të folun prej popullit të pá-shkollë, nuk apin kurrnji arsye q' të pranohen në gjuhën e shkrueme.

Pranimi i tyne kishte me i dhanë shkas edhe mē teper të djerrunit të mnërshem të gjuhës q' ā vertetue tash s'ā shëkujt e tektej, neper të cillin kemi humbë edhe s'ā e s'ā të sosuna q' gjuha e jonë kishte parandëj, shaktue, si thaçë, prej të prirunit q' k'ā populli me i shkurtue, me i hanger fjalët. Po ky të humbun duhet doemos të prājë sod q' shqypja ka h'i në kavaljetin e vet letrār, e trajtat e mārruna prej gurrave mē të kullueme q' n' kanë mbetë, duhet t'i ruejm me mē të madhin kujdes.

Por q' trajta çka āsht ajo e verteta, kemi edhe proven etymologjike, provë e k'jartë, q' as nuk k'ā nevojë për të shfaquna të gjata. Çka nuk āsht tjetër porbashkimi i fjalëve: ç'kafshë. Kjo āsht kaq e vertetë s'ā edhe sod, nder shumë vënde të Malcis ndihet trajta: çkaf, (çkaf po thue? çkaf po bān?). Pse prā ata disa shkrimtarë t'onë janë tue qindrue gjith q' me të ngulun kambe me perdorue traiten çā? Kish t'a di she at arsye! A thue mos pandehin ata se përēmni çka (për ata çā) t'jedh prej bashkimit të fjalëve ç'āsht (ç'ā)? Gabim i madh! Tjetër āsht përēmni i bashkë me verb ç'ā e tjetër ā përēmni i vetem çka. E q' kishte parandëj m'u spjegue të kërun e k? Populli s'ā e dijt, i han fjalët, por nuk shkon e çka e gjëjmë gjithmonë q' shēf nder tekste mē të vjetra e edhe sod në gojë të popullit, m' s'ā trajta çā nuk gjindet kurrkund, por vetem, k'ā nisë m'u perdorë tash fort pak vjet vetem prej fort pak vetëve, siun thaçë. Prā një shtrēmbnim i dām shem s'ā e k'ā për gjuhë t'onë, një solecizem, q' ā mārre të perdoret, e q' duhet shdukë domosdo.

LUL SHKURTI

Thupra e mjeshtrit

Selam H. Shtylla – Këngët e Mengjezit

Veç me e marrë e me e vûe para sysh ket libër e është në short me u frymëzue jo vetem njeriu i prirun kah letërsija e arti, por edhe çdo tjetër njeri pak a shumë i shkolluemë. E mue kjo gjë më ndodhi; u frymëzuesh me të vertetë. Çka më së pari ma vun në levizje fantazën kje ajo zënë e bukur tue i rá lyrës, e cilla me a'ë sjellje aqë të natyrshme, e qitune mbí mblojçë të librit, të bân me shpresue se në botën t'onë shqipëtare po njallet poezija e arti i Grekís e i Romës së herëshme. E mandei titulli terhjekës i librit: "Këngët e Mengjezit" erdh e më tingëlloi i ambël e i kristalët mbí telat e lyrës së zânës; m'u duk se me të vertetë po ndiej kangën e mengjezit shqipëtar. E në fund vetë ëmni i auktorit shkoi e m'u ndrrue në çka se pritshe as s e kujtojshe. Selami m'u shëndrrue në një "Ave!" H-eja në një "Horatius" e Shtylla në vënd qi me m'u shëndrrue m'u shumzue, d. m. th. perpara fantázís s'ëme u rreshtue një varg shtyllash së mermerta në báll të tempullit. Treta me mënd në Romën e kohve t'Augustit: Njimí kême prei njimí kêm-tarësh naltohen fjolla fjolla tui u perdredhë n'ajrín e kulluet e të filladëshem të; mëngjesit gjindja, grá, burra, pleq, të rí, djelm, vajza shkojnë e vinë pá ia më. Në mjes t'atí pshtjellimit dahet në shëj koçija madhështore, së cillës gjithkushi i lshon rrugë tui çue dorën e djathët përpyetë me një: "Ave, Caesar!" Naalet koçija përpara tempullit. përsriten me mija pershëndetjet, e numen-i hijerandë hínë në tempull kû fumant altoria për të, kû populus responsa petit prei si. Kûr qe se në një shëj vëndit virgines lectas puerosque castos veshë me petka bardh si dielli paraqiten e, tui terhjekë vrejten e gjithkúj, nën drejtimin e thuprës së sykëthiellitit mjeshtër fillojnë me këndue:

"Phoebe silvarumque potens Diana,

lucidum caeli decus,... e zânet kumbojnë e tingllojnë, tui u gërshetue, mâ të bukura e mâ t'ambla se ato të veglavet muzikore prei bakri e prei argjandi. Por pá mbrríjtë endë mirë në gjysë zânet argjantore të virgjnavet të zgjedhme heshtin e ndiehen vetëm ato të djelmoçave të kulluet qi në një të rame qerpiku naltohen deri te burimi i jetës:

"Condito mitis placidusque telo
supplices audi pueros, Apollo;

Po me at shpejtësi mandei zânet argjantore të vashavet fluturojnë te gurrat e pashterrshme të bukurís së qiellvet:

"siderum regina bicornis, audi,
Luna, puellas. E këtú, tui u bashkue rish

tas, lusin qiellorët për të mbarën e kombit të tyne. Jehet e melodís së njerzvet bashkohen me harmonín e amshueme të hyjvet...

"Çil e lexo librin!" m'u già se më tha një zâ i mshehët i mëndes qi kushdi se kû kishte pasë ndëjë i strukun deri m'at ças. M'erdh keq se m'u këput vegimi, por u gëzuesh mâ fort pse, thashë un me vedi, në libër tash po gjëjë kangën e mëngjesit shqipëtar. Me këtë shpresë t'ambel e çila librin e, ehu i rrëjtuni un! Aty s'gjeta tjetër gjë veçse fjalë, fjalë, e fjalë kotel! Ndigjonij edhe ju, lexuesë: (faqe 7, Ne kopsht)

"Në kopsht a vjen të vemi
Se tani çel trëndafil.
Duart e vogla pa nemi.
Shih sesi këndon bilbili!

Shih tani sá bukurí,
Trëndafil' i kuq me ves!
Vajz' e ëmbël kshtu je ti
Musi lulja në mëngjes."

A e xën besë, Selam, se me hî e me t'i tregue një ka' një të gjitha gabimet qi per mbajnë këta tetë rreshta duhen nja' trí a ka tër faqe? Mâ parë e mâ dalë kû është poezij kû është kënga e mëngjesit? Tý të paska xânë maraku, a mâ mirë me thanë ethet e randa të tijat, djaloo, e kteí bejatat t'ua të pá farë permbajtjeje, pá farë ndiesije, të pá farë për ftyrzimi, pá bisht as krye si thotë me vënd Horaci (De arte poetica vv. 1-9): "Humanæ capiti cervicem pictor equinam – iungere si velit et verias inducere plumas – undique conlatis membris, ut turpiter atrum – desinat in viscem mulier formosa superne, – spectaculum in missi risum teneatis amici? – Credite, Pisones, isti tabulae fore librum – persimilem, pueris, velut aegri somnia, vanæ – fingetur species, ut nec pes nec caput uni – reddatur forma"....

Në kopsht a vjen të vemi
Se tani çel trëndafil. Vargu i parë është shtatërrroksh dhe i dyti tetërrroksh; d. m. th. prá se ti, Selam, se din eotë metrikën. (Dhimitër Shuteriqit s'ia kam bân këtë vrejte pse vargjet e tij janë pothuaj se të gjitha amorfe.) E mande në fund të vargut të dytë më duket mue si duhet një "?" e jo një pikë. – "Duart e vogla pa nemi. Shih sesi këndon bilbili!" Edhe vargu i tretë është i gabuem tehnikisht si i pari dhe një e një banal. Vargu i katert është kunorzimi i marrís së mbarë strofës. "Shih sesi". Selami duket se jo veç mëndimin, por edhe mënden e giúhen e paska si

„gjethi i plepit“... qýshsë s priton me shkruar „sesi“, „musi“, „ves“, për „se si“, „mu si“ „vesë“. Elë m'kjo e mbramja s'halet më kurrnji fé! Edhë fmijtë e fillores dijnë me e b' d' dallimin e fjalës ves prej fjalës vesë ose voesë për gegët, e s'k' lëjim poetik q' m'ndet me e falë një të tillë gabim giúhe. Por me s' shifet në ket libër ky i r' edhe n' e persosët stilin, artin e giúhën - kúr të b'ahet nata ditë - jam i m'ndimit se s'k' çka me na th'ânë, perveç se k' x'ânë marak, vasha s' i del me e pá, po çm'ndet prej dashunis etj. etj, gj'âna mode q' sod i dijnë edhe shoferat. Për provë po lexojmë edhe strofën e tretë të bejtës së sipërpërmëdun:

„Nga ty ngjau parajsë vëndi,

Nga ty, o moj bukuroshe!

Rreze djelli, ngjyr' ergjëndi,

Më nxeh, m'a ndrin këtë qoshe“.

Edhe Selamit po i b'ajmë shumë selamë, tue iu lutë q' të p'shtetet në qoshe e të rreshket në diell tue qitë kso bejtash të pá krypë, por me qyshke q' t' i rreshtojë vetëm mb' kartolina e letra dashuni e mos të na e ndyej shtypin kombtar me to. (S' për ket libër, mbassi e k' botue, kush don me mbetë me p'shtypje të mirë mos ta çilij fare!)

Shkodër, 1 XII 1936

mando pa

Kalimi i pëndës

(Tennyson)

Po prendon dielli e del një hyll n'qiell t'naltë: dikush po m' thret me z'â...

Mbi pend' deti pushon heshtueshem valët: velat për er' jan' zgj'â.

Naltohet shkulmi, por pá zhurmë e i qetë si 'i detë i dekun shqimi.

Prej t' pafundit amshim dikúr ardh' n' jetë, un po kthej prap k' amshimi.

Ndihet kumona n' mbrame: e r'anda errsi fillon boten me x'ânë.

Pa far' trishtimi kam me hyp' mbi aní, q' m' pret me dal' n'at anë.

T' kohës, t' hapsin's pertej kufinit shtý, t' panjoftnat val' po m' barin, por, p'enden si t' kaloj, n' e m'ram nder sý do t' shof un Anitarin.

SURGENS

Interesa e Ideali

Ngallnjyese të thuesh për veprat e ditës, endej interesa në freskín e një m'ramje vere, për të vijue misjonin e vet. Plot guxim p'ershkon v'ende të ndryshme, deri s' s' m'ramit, ndalet me dishir mrenda një p'arku si e p'egatitun për një pikpjekje. Vertetë, dote me ndeshë n' Idealin, për të cillin sado q' rrall, kishte vezhgue lavdime. Ecë, syjon gjithk'ah për rreth, deri s' në mes të dis' dritave të mekna, të trazueme dhe ato prej hijeve q' epshin degat e landve, heton dishka. Turret dhe aty gj'ênë idealin pshtetë si në të lodhun, buzë njaj lande të moçme, i zbëm, si i trishtuem por p'ernjiheri dhe i qet. Krenare, i sjell p'ershndetjen e m'ramjes e mandej si në p'erbuzje nisë të ndroje bisedë me Idealin e vetmuem.

"Jam Interesa. F'âma e ême k' marrë boten. Une jam objekti i bisedave, i veprimeve; kam zotnue shpirtent e los deri me fatet e jetës. Úja e pá kufishme të nierzve, të vajtun të vajtun hera hera deri në të pá arsye, vetem fuqija e ême e shuen... Ideali e ndigëjote Interesen me vemendje dhe s' bindej aspak për paraqitjet e saja, përse nuk ishin ato trillime kote, p'ekundrazi faktet e perditshme, i b'ajshin m' se të verteta. Me gjithk'ta dhe z'âni i Idealit nisi të tingllojë âmel, si melodija m' e bukura e marrun në Citer: "Deri s' të j'ên jeta e nieri në p'erpjekje me të, vazhdimi i yt do të j'ên i sigurtë o Interesë, por mos u rrëjë, se gjithmonë s' k' për të k'ênë ti qellimi kryesuer i nierzve, arsyeja k' me të shoq'ue edhe me mue. Zhdukja e ême âsht fort e vsht'â, pse kam prej vedit zêmra k' gj'jë pushimin, nderimin e dashtnin e flijeve. Ti deri nder lulishta kerkon lulet m' madhshoret, ato m' të pasunat në shumsin e petalve, m' s' un kerkoj m' të harruemet por ndoshta m' erë-kandshmet..."

ELSA

Cirka të vertete

I mirë nuk âsht ai q' s' b'â keq; por njaj q' b'ân t'ânë të mirë q' munde

Manzoni

Nuk k' atdhetatë të mirë përveç nierit të vertyshëm të nieri q' ndien e don të gjith detyret e veta e m'undohet me i ndjekë.

Pellico

Mosha e tokës

Mosha e një pemës mund të caktohet kollaj mbas rrathësh vjetorë, ose mbas bermash-sithohet në malësi - qi ka trupi. Po toka? A thue, ka edhe toka berma, që diftojnë moshen e sajë? Po i ka, vetem se ato nuk diftojnë vjet, por mija vjetsh. Gjithkush do të ketë pë në malësi shtresa rrasash nder shkrepë, qi na diftojnë, se kta gurët u formuen perpara mija e mija vjetsh në detë, tue i u ulë në fund balta edhe rana, që kanë prue lumejt ose ernet. Prandej nuk i gjejmë të tilla shtresa gjithkund, por vetem atje, ku deti ka pasë landë të parë me i nder-tue. Geologët dijnë mei da shtresat mbas petrefikacionve, d. m. th. mbas shtasëve dhe bimve, që gjinden të gurëzume në te, dhe dijnë me llogaritë kohen, që nevojitet per ndertimin e çdo formacionit, si i thrasin shtresat e të njajtës epokë. Tuj mbledhë ashtu kohët deri në të paren shtresë, mrrijnë në 300 milion vjet.

Por lumejt nuk bijnë vetem gur e ranë, ata bijnë edhe sende, që shkrihen n'ujë. Kuptohet per shembull prej vedit, që uji i detit nuk mundet me pasë qenë i krypun qyësh prej fillimit, mbasi uji në kohen, kur toka ka qenë e kuqun prej të xetit, ka qenë me doemos në trajtë t'avullit. dhe prej ktij langësohet vetem n'ujë të paster, të fjeshtë. Kur masim tash sasin e krypës, që derdhet me lumejt çdo vjetë në detë, gjejmë një rrugë tjetër per me caktue, sa kohë ka qenë nevojë, per me e pasunue detin me at sasin e krypës, që ka sot. Edhe kjo llogari na çon kund në 300 milion vjet.

Nji mndyrë tjetër per me llogaritë moshen e tokës e e ka gjetë një profesuer inglez, Lord Kelvin. Ay është nisë prej temperaturës, të cillen toka e ka pasë, kur ka qenë e kuqe prej të xetit, temperaturë kjo,, që mund të llogaritet lehtazi. Temperaturen e sotshme të siperfaqës së tokës e njofim dhe e dijmë, se gradë shtohen per çdo meter thellsi. Prej ktyne pikave pshtet-se i permenduni fizikant ka llogaritë kohen e të ftoftunit të tokës dhe ka mrrijtë në shifren 20 milion vjet, kurse na do të kishim pritë një shifer më të madh se 300 milion, mbasi koha, kur toka ka qenë e ndezun është shumë më perpara se ajo, kur janë perftue oqeanet.

Ky kundershtrim ndermjet dy shifravet spjegohet me luftimin e tokës kundra pleqnis dhe me kuren e sajë të pertrimit të cillen Kelvini nuk e ka dijtë endë. Barnat e perdorun prej tokës per me ndejë e re, janë landët radioaktive, të cillat me gjith se gjinden shumë rrallë, janë shperdà mbi të gjith siperfaqen e tokës. Kto zhvillojnë me renimin e atomve një nxetsi të

mjaftueshme, per me kadalue të ftoftunit e tokës.

Por kto landë radioaktive nuk kanë skjarue vetem kundershtrimin e permendun, ata mund të na sherbejnë edhe, si ka diftue i famshmi profesuer Gjerman, kimiku Otto Hahn, në një liber të botuem tash pak kohë, si mjet i sigurt per caktimin e moshës së tokës. Mbi siperfaqen e sajë gjejmë gurë, p. sh. madame Uran-it, në të cillin është i mbyllun një gaz i rrallë, Helium. Si ka hy ay në kto gurët? Nuk ka hy prej së jashtmit, por është perftue mbrenda prej landëve radioaktive, të cillat në shndrim prej një elementit në një tjetër. biellin rreze, të ashtu quajtura rreze "Alpha", që nuk janë tjetër veç atome Helium-it të ngarkueme me elektrik. Kur e bjerrin ket ngarkim, mbesin atome të Helium-it të zakonshem.

Kto shndrrime, si të gjitha tjerat ndodhinat radioaktive, kanë një cillësi të posaqme: Nuk mund t' influencohen. Ato nuk mund të kadalohen shpejtohen, ndalohen ose ndryshohen dhe bile nuk trazohen as nga temperaturat prej disa mija gradsh as nga tensjonet elektrike prej mija mija voltsh. Kjo pacenueshmeri është per shembull edhe shkaku, pse ia kemi mrrijtë edhe me shndrrue zhiven në flori. N'anen tjetër një e tillë cillësi na lejon me perdorë per caktimin e moshës së tokës shndrimet radioaktive me më siguri se mjetet tjera. Ku mund t'a dijmë, p. sh. në se lumejt perpara disa miliona vjetsh kanë prue të njajten sasi krypë në detë si sot? Por na dijmë, se pa varishtë prej epokës dhe rrethanave në një gram Uran formohet në një vjetë një e dhetmiljonta pjesë e një kubikcenti metrit Helium. Në bazë të kësaj llogarie del mosha e tokës me 500 milion vjet; vetëm edhe asajë shifre duhet t'i a shtojmë disa miliona, mbasi një pjesë e Helium-it mund të ketë ikë prej gurit si edhe guri mund të jetë formue vonë.

Si perfundim i shndrimeve të atomeve të Uranit del plumbi. Prandej mundena edhe prej perqintavet të ktij metalit disa matime me llogaritë moshen e tokës dhe na del një miliard vjet.

Tue permbledhë edhe të tre peshet të gjitha studimet dhe llogaritimet per vlerësim në qarqe ditunore meqimi, se toka ka qenë perpara një miliard e gjysë vjetsh.

Si le të toka, na e dijmë por shumë gjasë ka ipothetë e Hahn-it, mbasi në cillës i është afrue diellit n'at kohë një bollë i ngulët tjetër i cillen perftu mbi diellin një baticë si p. sh. mbi tokë baticen e baticen e detit e shkaktun Hana. Prej tallavevet t'asajë baticës ka dal një të sterpikun "universum: toka dhe planetët tjerë.

HELLMUTH BERTRAM

Vdes mbi vorr

Ishte ditë dimni e shumë e ftoftë, qiella ishte mlue me rë e shpejt bora do t'a zbardhte token.

Te një krygjë druni, mbi të cilën m'varej një kunorë lulësh të thame, nën një pemë ku zogjt rrihin tuj këndue mbi degët e thata, aty mbi një gurr rrite në vajzë, me një shkop në dorë e me flokë të lshuem në teposhtë, mendueshem, e lotët e saja zbutshin dhën e thām.

O zogjt e vogjel sa bukur po këndon mbi ato degë të thata, por kanga e juej s'ma prekë m'at ket zemer të shkretë, pse për m'at të gjitha kanë dekë, që me një ditë që më diq nana; ju këndon, un'kaj, ju jeni të lum, e un'jam e mjerë. Un' s'e ndiej m'at zënin e amël të nanës që më thirrte me aq dashtni: "Eja moj b'f, eja te nana,!! Shtrati i sajë tash asht i ftoftë, pushimi i randë, kurr m'at s'ka me e shoqne gjumi i amël.

Te ky gurr më gjënë dielli e m'erret nata, shpesh herë e uli kryet mbi ket krygjë e flëj, e kishem me dashtë me fjetë gjithmonë, por, jo, më del gjumi e prap k'aj, e koha për m'at s'kalon, e prej k'ij vorr të dashtun nuk mund të dahem kurr, deri sa lotët e mijë të shterrin krejtë. Qe po binë kumonët e mranjes, nanë, a po ndien, a po të bjen ndër mend nata e sontshme? A e din se asht natë Kshndellash? A thue kurr m'at s'ke me ndie moj nanë? Jo kurr m'at, e mjera vetë.

Lodja loden s'e pritëte.

Mu largoni o mendime të rrejshme, se nana më la vetem në ket jetë, s'dij m'at gzim as dashtni; e sonte kishe me dashtë që të bijaë kumona tjetër për m'at.

Bora i a filloj. Ndal-kadalë toka muer mlojen e bardhë, por vajza gurit s'luajt. Syt e sajë ishin lodhë, trupi ligshtue, ajo tash ndien një gzim që s'e kishte ndie kurr.

Petku i saj i zi, muer njiyren e bardhë të borës, lotët i ishin ngrië në ftyrë, i a njiiti duert krygjës e mbi tëruli kryet, i u dukte se po e thirrte nana: Eja, Eja! Zëmra filloj me i ndalue të rahunat, bora randoj m'at teper mbi të, u shtri mbi vorr të nanës: Qe nanë po vi, po vi e mloj bora e vdiq mbi vorr....

Mar.. Mar..

Dallndyshëza e fëmija i lig

Vjeshta kishte ardhun. Shiu i imtë e i m'at zitetshem që pa pushim lëshohej prej së nalt, ja shtonte gjithnjë m'at teper freskën natyrës. Hilleshin e perhilleshin n'ajri gjethët e pëmëve njiyreverdhë, shkputun prej ere e cilla e percillte lët e lët, si në kajde të këcimit, pertej maleve.

Qyshë prej agimit dallndyshat kishin hypun

mbi telin e telefonit e rrijshin të strukuna njëna br' tjetres. Kishin të ftoftë. Merdhitëshin. Atëherë çilen gojen e përsheperitën nën zë: T'i përshepësim bukurit e këtij vend, aq bām'irës për në, para se të nisen.

Prej kumonares së kshës, shpërdaheshin jonet; e kumonës e jehu i tingllimeve ambel përzihesh me zënin e tyne.

Tha një dallndyshë: S'at k'andshem kalon moti, mbrenda këtij vendi plot gjallni jete. S'at të gzuëshme brimët e brohorit e fëmive të vogjel, k'ur fluturimin lshojmë rreth tyne.

E një tjetër: Se që m'at nisë për çdo vjetë. Por s'at kënaqsi m'at këthye në prëndverë, k'ur natyra veshet e stoliset me blerime të hijshme. M'at mirë m'at nisë, se s'at të mallnjehena për zhdashjen e natyrës së bukur prej blerimeve të veta. Mandej edhe ndër ato vende të xeta, ka fëm'at që na thrrasin me gëzim e rrahin shplakë për këthimin t'onë.

Por një dallndyshëz që deri atëherë kishte ndëjë me gojë mbyllë, foli me zë të dridhun: "Shoqe, unë due me ndëjë këtu..

Me ndëjë? por do të v'at dimni i eger e ti do të ngrihesh prej së ftoftit.

"Shoqe! ju e dini se simjet kam goditë çerdhen t'eme, mbrenda odës së një fëm'is së lig. I shkretë fëm'at. Për ditë shndedja e tij shkon tue u shk'at. Mjeku i ka thanë nanës, që k'aj: S'at m'at shpnesë. Fëm'ija me lot përfaqe më ka thanë: K'ur të niseshe ti un'kam me dek

Un'at shoqe po rri këtu. Jeta e eme edhe pak ditë e ka me mbarue. Por po ju lutem k'ur të këtheni pers'at në prëndverë, të banoni në çerdhen t'eme që me aq m'at e kujdes e kam goditë..

Një fishkullim e tuba e dallndyshave fluturoj nalt.

Vetem mbi telin e telefonit, një dallndyshë që nuk niset m'at, këndon kah s'at m'atet të k'aj.

T. Gjyshja

Dita e të lëmit

N'at dhetuer un'at s'at parit dritën e kam p'at: Era n'at duh'at furishem fishkullote, Gjimote s'at largut moti p'at ja d'at, T'at ftoftë e trishtim natyrën m'at ablothe.

Një kolumbri për m'at një pemë vajtote, Ndoshta me m'atllë dashtni e vet tue k'aj, - A i shkurte gimi n'at ke jetë - dukej si (t'at thote...)

E bite b'at e bite b'at p'at pr'at.

Me v'at kaluete vjetë. E kah m'atbarimi m'atmyeshem po shpejtojnë d'at. P'at dalë mirë (në dritë,

M'at bahet se jam, e qe tash erdh prëndimi.

E kah m'atdoj se veç n'atzymnim e n'at v'at Kaloj m'at mot, un'at t'at trishtueshme ditë T'atjetës s'at eme shëmbllin shof, gjimoj e fshaj.

FOLKLORE

Kânga e Rrustêm Agës

Rrustêm Aga djalë i rî

T'gjith asqerit u paska prî.

- T'gjith asqerit vetë u prîna,

Gjithkû deshta nuk mûnd hîna,

Gjithkû deshta nuk mûnd dola,

Të shtat krént e shkjaút i xora,

Të nand plumbet n'shtat i mora;

Dér tu shpija nuk mûnd shkova;

Dér tu shpija s'kam mujtë me shkue,

Tu çinari jam ndalue,

Vinë do djelm me folë me mûe:

Amanet bre ju kam lshue

Fjalë m'i çoni njasáj grue

Sá do t'mbájë ajo zí per mûe?

- Sá t'mârr shtambat e t'shkoj n'krue,

Atëherë burrë ty t'kam harrue.

- Sá do t'mbájsh, moter, zí per mue?

- Sá t'dalë véra me lulzue,

Atëherë vllá ty t'kam harrue.

- Sá do t'mbájsh, nanë, zí per mue?

- Sá t'jët jeta për me rrue,

Emnin tand, djalë, mos m'e harrue,

Emnin tand s'e gjëj mâ n'Shkoder.

- Fjalë m'i çoni njasáj moter:

A m'ká mbetë ndo'i vllá mâ n'voter?

A m'ká mbetë ndonji më thanë?-

- Amanet tî mori nanë:

M'ká çartë pushka xhamada' n,

Gjys'n e zëmres ma ká ngranë.

Kúr t'm'vinë motrat për më m'kjá,

T' m'i qitni petkat në kambë,

Beldà dukem si kam kjanë.-

- Mos kí dert or djalë i rî,

Se t'veshë nana nji cung t'zí,

E t'njeshë rryp e t'vën allti,

E kúr t'vinë Sheu Gjergji i rî

Ta shof nusen nder kojshí,

T' shof nusen tuj punue;

Fillon vera me lulzue,

Fillon mali me u dushkue,

Puntorija tuj punue;

Fillon qyqja me këndue

Po shkon nana me i nimue,

Po kndon qyqja gëmb ne gëmb:

Mjera nanë per Rruston t'ëm.

(Permdledhë prej Zef Lorëcit.)

Se çka bân friga e shkretë

Ishte nji herë nji lepur qi per trí dit nuk kishte hanger gjâ.

Mëndoni se ç'û kishte.

Kerkonte me hanger ndo'i gjeth laknet; por sá herë shkonte në kopësht, ndiente të lehunit e nji qënit të vogel, e i shkreti lepur tuej kthye dalë pá gjâ në bark thonte: O zot më ruej.

Kishte me kënë i knaqun të hante pak bár fushet, por në livadh gjënte gjithmonë katundarë.

Në pyell nuk gjëje kurrigia qi me i a njitëdh-mët.

Shka me bâ?

Njaty në mjes të natës u çue prejë strofullit të vet e kadal kadal mrrijti nen nji mollë, kû shpresonte se do të gjindte ndo'i kokerr e rame; por ditën nji derk (thí i vogel) i kishte hanger tã gjitha tuej mos lanë askurrigia per leprin e shkretë qi po diste prej ûjet.

Atëherë e shkreta shtasë tuej çue syt perpjete i solli bash kah molla qi ishte e ngarkueme me kokrra lakmiqítësë e i mjeri me nji zâ të permállshem tha:

- Shikjo o i shkretë sa molla të bukura kenkan!

E po thom se un kishem me kënë kondend të ki shem me pasë vetem nji kokerr sa mos me dekë ûnit, se sá per qefë dishroj ma teper.

Molla qi ishte fjetë prej atij zânit qi ndjeu u çue trëmshem dhe, të tanë dhimë per leprin, pa bâ nji as dy u tund nji herë e lshoj nji kokerr aq të mirë! aq të madhe! sa nji krizem e saja: Pum!... bani leprin të hiki me shpejtsi të madhe.

I shkreti lepur! i këputun prej s'ngamit mrenda nji kohe së shkurtë u gjet në strofull të vet.

Aty kaloj gjith ditën dhe kah koha e mrames së kalueme kadal kadal u kthye prap te molla me shpresë se po gjënë gjâ.

Por thi u prap i kishte hanger.

Masi nuk gjet kurrigjâ, me zâ e pervajshem bash si në naten e kalueme i u avit pemës e nisi të bertasë.

Ah molla e madhnueshmë kí mshirë per ket shtasë qi po des ûnit.

Mollë, e prekun me zemer i lshoj po valesë dy kokrra të mdhaja! Pum!... Pum!... kokerrat rane per tokë.

Lepuri me shkathtësi bani nji të gjellun mrapa, nji keim, prep merr me hy në pyllë. Por s'mujt mâ me kapë strofullin, e n'e nesë u gjet i vram në dorë të nji gjënarit.

Oq efektat frigës të pá-temel.

Hund Leshi

Arapi e Mujo Halili

Argumenti: Del një Arap azgan e nder sá tjera i lypë vendit edhe ka 'i vajzë për gjithë ne mbramë. Ardhë rendi Kunes, shkon të i vllai i dekun. Muji çohet prej vorrit, del në Maxharrije, mbyti arapin e pshton Kunen. Mandej shkon prap në vorr e s'çohet më.

Lum e lum për Zotin të Lumin
s'jena kanë e Zoti na ka falë!
Na ka dalë një Arap azgan,
na i ka qitë do poreze të randa:
Tym për tym ka 'i zetenandë,
Tym për tym ka 'i qeberre 1) mb' an,
Tym për tym ka 'i dash të pjekë,
Tym për tym ka 'i çikë me fletë. 2)
Rend me rend, rendi u ka shkue-
m'i erdh rendi Kunes 3) së Mujës.
Ka marrë vajin Kunja tuj kajtë,
bash tu vorri Mujës i ka shkue-
Ka marrë vajin gjithë tuj kajtë,
se dhimbët Zotit i kishte ramë
e prej vorrit Muja ish' kanë gjallë-
M' a pvetë motren: Shka po kanë?
Gjithë të zít more vlla-
Na ka dalë një Arap azgan
na i ka qitë do poreze të randa:
Tym për tym ka 'i zetenandë,
Tym për tym ka 'i qeberre m' anë
Tym për tym ka 'i dash të pjekë
Tym për tym ka 'i çikë me fletë-
Rend me rend, rendi u ka shkue,
sod më ka ardhë rendi mue-
Hajt bre Kune gajle mos kí,
t'a pret baca at Arap të zít-
Merrja baces gjogun për dore
me m'i a çue probatin nallbanit,
me m' i a vnuë patkojt tumakut, 4)
me m'i a vnuë thumbat prej çelikut.
Drejtë në dugajë Kunja i ka shkue-
Puna e mbarë probatini i Mujës!
Të mbarë paç Kune! i ka thanë.
Shum selam baca të ka bâm
Mirë selamin i a ka mbarë
Me m'a mbathë gjogun me tumak
me m'i a vnuë thumbat prej çelikut.
Si m'a falsh njanën faqe
ia vnoj patkojt prej tumakut.
Sa rrmysht Kunja kishte kthye-
Ka marrë vajin gjithë tuj kajtë;
drejt te Muja paska shkue
e pvetë Muja shka po kanë?
Gjithë të zít thotë baca Muji,
njishtu më tha probatin nallbani
më lyp fagen me më mbathë gjogun.
Hajt bre Kune gajle mos kí
t'a pret baca qat qën kasapësh
Merrja bacës gjogun për dore
me m'i a çue jeran nallbanit
me m'i a vnuë patkojt tumakut

me m'i a vnuë thumbat prej çelikut-
Drejt në dugajë Kunja i ka shkue
e-Puna e mbarë jerani i Mujës!
T'u mbarë paç Moter! i ka thanë-
Shum selam Baca të ka bâm-
Mirë selamin i a ka marrë-
Me m'a mbathë gjogun me tumak
me m'i a vnuë thumbat prej çelikut.
A po nigon Moter, i ka thanë,
un me e diejtë se a Muja gjallë
un i a vnoj thumbat bash sermit
un i a vnoj patkojt bash arita
un i a vnoj frenin dymdhet okësh
un i a vnoj shalen Maxharrije-
Bash qashtu i a kish shterngue
tevdil gjogun e ka tevdilue-
Bash tu Muja Kunja ka shkue-
Në shpinë gjogut Muja i ka ra,
në Maxharrije kishte dalë,
bash tu krali pasa shkue,
fukara ish kanë shterngue
edhe krali s'ë kish njoftë-
Kishte folë Muja Halili:
Tungatjeta krale kapetan!
A e din kund qat Arap azgan?
Në Maxharrije djal pasa dalë.
Mirë m'Arapi ish zatëtë.
Ç'a ka bâm Muja Halili!
shpejt më shpatë i a paska mshue,
kryet mbë tokë i a ka lshue,
në vithe gjogut kryet i a ka vnuë,
drejtë në Filladushë pasa shkue.
Mirë motren e ka gazmue.
Motra mbë kambë -- thotë ish' kanë çue,
mirë thotë gjogun e ka shilue,
'i kafe Mujës i a kish pjekë.
Kafen Muja s'ë kishte për
Nuk muej kafën un me për.
Drejtë te vorri Muja ka shkue
Edhe në vorr Muja ka hi,
tri vjet gjamen i a kanë ndë
tri vjet gjamen tuj gjimën,
për ket jett thotë m' a çue.

Kndoi me lahutë Errok Gj. Gjakova.
GIMI

1) vozë e vogël 2) me fjetë
3) ëmën grueje (Motra e Mujit)
4) mëm-mineral

Shtylla e lexuesave

Marrim e botojmë

Shum i nderti Z. Drejtor;

Ju lutemi, në kjoftë e mundun, me i lshue vend në të nd. perkohëshmen t'Uej njiktyne pak vërejteve qi më duket se meritojnë të merren para syshë prej kompetentave qi e kanë në dorë lulzimin e gjytetit t'onë.

Sikurse dihet, në lagjen Badra, vëndi kû m̃a parë ishin Vorret e Reja Katolike u shit me parcela, gjithashtu u shitne me parcela edhe disa tokë të do pronarëve shkodranë në lagjen Ballabane, e n'ato vënde blësat e atyne parcelave kanë ngrehë e janë tue ngrehë shpija, kështu qi nuk a vshtirë m'u parapá se një shvillim të haptë ká me marrë gjyteti n'at krah e lagje të reja kanë m'u krijue. Por shpijat qi janë tue u nder tue aty po ngrehen mbas ândjet të setcillit, pá kurrfarë sistemit as rregullimi o simetrijet njëna me tjetren per sa i perket ndoi planit të rrugave: njëna ndrejtë e tjetra shtrëmbtë, njëna me faqe kah bishti e tjetra per terthuer. Si âsht puna qi bashkija e vëndit i lëjon të tilla perçudnime qi i ban seicilli mbas mirakandes së vet? E pra, me shka dij ûn, gjyteti i Shkodres e ka një plan rregullues qi populli shkodranë e ka pague edhe jo fort lîr; pse pra nuk zbatohet ky plan? ose në kjoftë se plan per ato lagje të reja nuk ka pasë, kujtoj nuk do t'ishte vshtirë m e bâ një të thjeshtë me ngutsí, sa mos me lanë qi të ngrehen shpija aty kû s duhet e si nuk duhet e qi nesar, dikúr, Bashkija do të shterngohet me i shpronësue e me i rrënue. A por kënka fati i jonë me bâ gjithçka çart e godit?

Edhë një sënd tjetër.

Nji shesh brî vorreve të Katolikëve âsht bâ vëndi kû grumbullohet të gjith plehi e ndyesinat e gjytetit. Brî atij sheshi, âsht rrugë e madhe kalimit, e, në vér, edhe vënd shetijet. Aman sa fort ato qelbsina qi u ndihet era një sahat larg, i napin shkas shndet sís popullore!

A thue kënka vshtirësi e madhe me i djegë ato plehë e ndyesina e mos të bâhen çerdhja e mikrobëve të të gjitha smundjeve?

Pranoni, Z. Drejtor, nderimet e mija të posaçme

E. M

Prej shtypit të huej

105 vjeç pá u smûe kurr

Në Slavoní jeton grueja m̃a e moçme e Jugoslaví: Marija Smer qi ká mbushë 105 vjetat. Tash 80 vjet ajo jeton në Virovitice qi âsht një krahinë mbushë me vneshta. Burri i ká dekë para 35 vjetëve. S'ká shum qi ajo vetë u merrte per ditë me punë shpije. Ajo çfaqë gjykime t'ashpra permbi kohen e soçme qi, thotë, âsht kryekput e prishun. Në jetë të vet nuk ká rá e ligë kurnji herë.

Bruxelles shpopullohet!

Kryegjyteti i Belgjikës â tuj u shpopullsue per ditë, e per ket shkak t'ardhunat e buxhetit të Bashkis kanë psue një zbritje prej 10 miljû frankash.

Efektet e hiperkulturës!

Bukurija e një vajzës i zgjidhë gjuhen një të pá-gojës.

Qe një giâ e çuditëshme qi paska ndodhë në gjytetin e Rumenís Satu Mare.

Jetote n'at gjytet me prindt e vet një djalë i rí njizet vjetsh, i hijshem fort per të pá, por qi qyqari qyshë prej fminís kishte mbetë i pá-gojë per shkak të mnerës qi kishte provue në të djegun të një shpís. Djali, êmnit Kolë, vuete shum kah shifte nder sy të shokëve e të shoqeve dhimen qi u shkaktote per ket gjymtim të vet qi i bite ndesh aq fort bukurís së tij. Por një ditë qe se mbrini n'at gjytet, bashkë me familjen e vet, një vajzë e huej me një bukurí të jashtëzakonshme, por edhe me një krení të madhe. Djelmoçat nuk guxoishin me i sjellë fjalën, pse ajo i kqyrte me ftoçsi të madhe; por kúr vajza u gjet per heren e parë në praní të Kolës, i suell një shikim mqsuer, e pá-goja i mbetun shtang në bukurín e vajzës, mbas një çasit u gjet si i librum, e tui u afrië shperthej në fjalët: Sá e bukurí je. Një trã ndun dejsh i a kishte marrë kúr gojen, e një të trandun tjetër i a këthoi.

Djali e vajza u fejorë e mbas pak kohet edhe vûene kurbë.

Grueja âsht shen thona ra shqyptarët, por kësajë orë paska kënë har.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Si mbaroi kriza...

(Novelë)

(Lirisht mbas frengishtes)

Si gjithkund në botë në ditë të sodit, edhe në një gjytet të vogël të bregut të detit kriza ndihej fort e randë. Si me e shdukë? Shum gjytete të vogla detare kishin kaluar krizën e ishin vënë për fije si a m'at mirë ekonomisht, tue e bënë vend banjash, me të hapur hotelesh me të gjitha komferte të moderne e tue terhequr mandej, me reklame, të huej e turista prej tanë anave të botës. Kështu menduen një ditë edhe parijsi e atij gjytetit e njani m'at guximetar se tjerët për me kaluar prej fjalëve në veprim, çili një hotel modern si e lypë koha e tashme, e u mundue edhe me bënë këtij-atje një farë reklamit.

Por nuk duhet puna si u mendue. Asnjë myshteri nuk vije. I zoti i hotelit vrantë në ftyrë sillej poshtë e perpjetë neper salë të reustaurantit. I vetmi kamerjeri që kishte mbetë lypete rrogen për ditë, që tash tre muej nuk i kishte pague, e dote me shkue mandej në punë të vet. Ishte i dhanun mbas motoçikletës, por shitësi i benzinës nuk i epte m'at me kredi për pa i l'at ata shumë kilo që kishte marrë pa pare. I duhej kështu me e kqyrë motoçikletën e me e shi e me e shndritë për ditë për pa mujtë me i hypë e me shetitë me të. Tregtari i benzinës nuk kishte faj: edhe ai kishte detyrë e veta, sidomos ndaj të zotit e shp'is, të cillit nuk i kishte l'at qir'at tash s'at muej e i kishte dhanë... ultimatum: a qir'at a shp'is mrenda mojit. Por edhe i zoti i shp'is kishte ato arsye e veta, sidomos për një borxh mjaft të madh që kishte bënë në restaurant të hotelit tue p'at për natë për me i zhytë e me mujtë edhe me i mbytë hallet e veta. Por tash kredija ishte prë, edhe ftyti kishte mbetë th'at.

Një ditë i a m'at një zojë elegante në një automobil luks. Kamerjeri u çue në kambë me të shpejtë, e i zoti i hotelit ngau me i dalë para tanë njerzi.

- Dishroj me pasë një odë të mirë me të p'at kah deti - tha ajo zojë.

- Zojë - pergjegji i zoti i hotelit mbas që i hodh një sy të kujdesëshëm automobilin luks... kemi një apartament shumë të bukur kah bregu i detit. Dy dritësore të mdhaja, odë fjetje, salon e odë baje.

- Shum mirë - tha zoja.

- Por dikush tjetër don me e marrë ket apartament - shtoi i zoti i hotelit... matrapaz - duhet që t'at xëni s'at m'at parë.

- Po mirë - pergjegji zoja.

- Një qind frank në javë... me të gjitha mrendë, edhe kemi rregull parapagimin.

- Mirë, mirë - pergjegji zoja. E xuer prej borsetës elegante një biljetë njëqind franksh... që kje si një manë në shkretëtirë. E zoja x'u apartamentin me të p'at kah deti.

Kamerjeri, që po barte valigjet, ndodhi shi një herë k'ur i zoti i hotelit desht me qitë ata një qind frank n'arkë.

- Mos u ngut, zotni. M'at fal mue ata qind frank... se janë taman rroga e tre murjve... që më keni borxh... të lutem...

- Kë të drejtë, lum djali. Kur kam parë të paguej. E mbasi i pae këta njëqind frank, qe tek i kë. Por r'uej, se po fitohen me shumë vshtrësi.

Kamerjeri duel me të shpejtë në rrugë. Pali si atë biljetë në tetë pjesë e muer me e sht'i në xhep, k'ur befaz duel në këthesë të rrugës tregëtari i benzinës e, tue i r'at krahit:

- Hej, lum djali i mirë, paske r'at në parë! Kollaj t'i me shetitë poshtë e perpjetë me benzinë t'ëme, por tash m'at ep ata njëqind frank, pse njaq më kë borxh.

Kamerjeri lshoi një të fshame:

- S'at burrë i... Por s'kam çka b'at tash që i pae parat... merri.

Me shumë gëzim tregtari xuer portafolin për me sht'i qindshin n'atë të pareve, që ishte krejt bosh. Por nuk pau se në një karrocë, që po kalote andej pari, ishte i zoti i shp'is mrendë, i cilli ndali menjherë karrocën e tue u ulë i thotë:

- Sigurisht që për mue deshte me e r'uejt atë njëqind franksh. Mbasi qillova këtij m'at fal një tash, pse është taman shuma që më kë borxh.

- S'at baftcub jam - i a një tregëtari si neper dhamë. Por, si tregëtari ishte msue me dhanë e me marrë parë... prandej i a lshoi në dorë të zotit të shp'is ata njëqind frank.

I zoti i shp'is muer, qiti në xhep me të shpejtë e u nis në restaurant për me kremtue me një pijer e nae të mirë atë marrje të papritun.

I zoti i hotelit qeshi me sherr'i. Kishte p'at kah po i delte pak prej xhepit atij zotnis një skaj i asajë teter m'at d'endshë. I u avit e tue i a ngulë me kadalsi p'at u kujtue ai e si e sht'i në dorë të vet i a kalxoi tue i thanë:

- Të falem idetës lum miku. Tash nuk më kë borxh m'at kurigja. Me ket biljetë me kë l'at.

E shkoi prap te arka e të hollave për me e sht'i mrendë, k'ur n'at ças po ulej zoja e apartament me të p'at të bukur kah deti e po i thotë:

Nji iluzionist

Leopoldo Fregoli

Mã i madhi iluzionist qì ká pasë bota deri me sod, nieri qì ai vetun lote 60 pjesë në trí orë, ká dekë me 27 nanduer, në Viareggio.

Pat lé në Romë me 2 qershuer 1867 e mos me pasë ndodhë lufta e Etjopis me 1896 kishte mbetë ndoshta xëjetár si i ati.

Mbas të bjerrunit të luftës s'Aduas me 1 marc 1896, nji tetár i ri bersaljersh Leopoldo Fregoli, kje bâ rob me gjeneral Albertoni-n e tjerë oficjera e ushtarë. Mund të mërret me mënd se sá ndimë morale u dha atyne robve me lojna gaztore gjithfarësh, me kangë e sidomos me ventrilok (nji mëndyrë të folunit i rrëjshem me gojë mbyllë). Ai nuk i la me u ligstue të vett e në tjetren anë çuditëte e vëte në shpotí rojtarët e tyne.

Por në fund e shvilluen mysterin, e dhâna e jashtëzakonshme e natyrës, me të cillen ishte pajisë tetari d. m. th me mujtë me folë me bark, mrríjti në vesh Negusit. Ky desht qì të i a bishin at rob, e mbas qì pat vrojtue uniformen e tij bâ zhele e fëtyren e tij perherë në të qeshun, i urdhnoi "me folë me bark". Fregoli ndigjoi menjisherë... Menelikut i a pat kande atë fenomen të çuditëshem, i mysterëshem si makinat folëse. Loja u persrít, sá qì nji ditë negusi, qì ndodhej në qefë, pveti atë rob se çka dishrote:

- Me këthye në vënd t'ëm.
- Po mirë, tash ké me këthye.

E njimend Leopoldo Fregoli pat lirin, por jo pá i a njomë perpara perandori xhepat e tij me nja disá qinda talera.

Si mrríjti n'Italí, Fregoli smadhoi programin e vet e menjisherë fitoi nji nam të madh. Rrethue prej këtij namit shkoi në Paris kohen e Espozicionit të 1900; muer me qirá Trianon-Concert-in, e ai vetem shvillote e çfaqte gjith

- Nuk më pelqen apartamenti me të páam kah deti. Dava me vijue udhëtimin. Të lutem me më këthye njiqindfrankshin.

Muer ata njiqind frank, hini n'auto e u nis.

... Kamerjeri, mbasi muer rrogen ndëj prap me zotnín e hotelit, tregtari i benzinës i lshoi prap me kredí kamerjerit qì mujt me fillue shetit e veta aq të kandëshme, i zoti i shpís nuk e qiti jashta shpijet tregtarin pse muer qirán e tre muejve, i zoti i hotelit i tha të zott të shpís qì mújte me pí e me hanger sá të dote me kredí. Njiqindfrankshi u shduk, por kriza mbaroi n'at gjytet të vogel e filloi nji jetë e ré.

programin e mramjes, tue argtue fort publikun. Por Trianon-i muer zjarm e u dogj; atëherë Fregoli me gjith çaklat e veta (mija kilsh me tesha e plot trima e grá qì i rrishin gati per me i a ndrrue veshen), baret n'Olympia. Çfaqja e parë u bâ me 30 kallnduer 1900. Kje nji triumf i madh.

Shvillimi i programit të kësajë çfaqje lypëte nji punë kaq të madhe qì s'asht ndí ndonji herë. E sá teshat! 370 arkë, 4 vagona, 30.000 kil material, 800 palë petka, 1200 parruka. Shkote në teaterin n'oren 7 në mramje per shqyrtim të të gjitha këtyne teshave, per me vertetue pullat e lidhësat e tyne, per me vrojtue gjendjen e makinës me makinista të cillës ai i lshohej prej ores 9 deri në mjesnatë, pá asnji inci dent: makina hecëte si sahati. N'oren 8 delte me bâ nji kontrol në music-hall, veshë "chic" gjithmonë me nji karajfil të bardhë në birë të gjaketës e në sá po hìjshin spektatorat ai vrojtote ftyren e fizjonomín e tyne. Mandej hìjte mrëndë, per me i a fillue, me frigë në zëmer. Pse edhe ai ishte nieri, nieri i jashtëzakonshem, por nieri.

GURI I SHPUEM

Prej shtypit të huej

Aeroplan pá pilot

Me 2 dhetuer, M. Noviau, avjatuer 20 vjetsh, u çue me aeroplan.

Kúr mrríjti 1500 m. nalt u kujtue se rët e kishin rrethue gjithkah. E kapi friga e këcei jashtë me paracadute, tue lanë aeroplanin vetun pá kurrkend mrendë.

Aeroplani bani njiherë nja disá të sjelluna rreth ish-pilotit të vet, por mandej, kúr e pá se ky nuk e kishte mã mend me marrë romanden, u vûe per rrugë vetun - sigurisht i ndimuem prej ndo 'i korrent ere - bardhun nat çaskah brigjet e Loire-s tue drejtue kah Saint-Pierre-Monsters.

Kështjelli i Saint Augustin duket se e ká terhjekë. Dredhoi lypí prap zdrypi mjaft ultë mbi at pronësi e, në fund, pá mbí disá pemë, mbas qì kishte udhëtue per nji orë e nji të katërt.

M. Roland d'Arbouse e sherbëtorët e tij ngane me të shpejtë e mbeten të çuditun: pilota ishte shdukë.

Mbas qì e kerkuene per nja disá orë, në fund e gjeten në nji restaurant tue hanger qetësisht.

Basil Zaharoff

Me 27 nanduer, në Monte Carlo, 86 vjetsh ká dekë njaj qi mund të thirrej "tregtár topash", sir Basil Zahoroff.

Nieri jo fort i njoftun prej publikut, nieri mystereshem... Ká xanë fill prej një familjes greke të Stamollës, e ëmni i tij i parë kje: Zacharias Basilis. Kje xanës në lyceum inglis i mbajtur s'dihet se prej kuej. 18 vjetsh duel prej shkolle: kje aragoman, percjellës të huejsh, nëpunës i ungjit të vet, tregtár stofnash... Gjithmonë dihti me dalë me fitim, tue mos kqyrë mjetet qi perdorote a ja në të mira a të kqija.

Por ky rreth pune i u duk teper i ngushtë. Muer prej arkës s'ungjit çka i duhej e u nis per London.

Mrrijti atje në 1877 e një mik i tij, një farë Skouloudis, e vûni në lidhje me një svedez, fabrikatuer armësh, Torsten Wilhelm Nordenfelds, i cilli kishte nevojë per një "perfaqësues" në Balkan.

Zaharoff-it ajo rangë i vîte fort per doresh. Me të shpejtë kreu një punë mjeshtrije të madhe: Shiti Greqís të paren nendetse; por "les affaires sont les affaires" thonë francezt, tregtija është tregti, e pak javë mrapa i shet edhe Turkís, anmikut mã të madh të Greqís, dy tjerë nendetëse të njajtit model.

Shpejt mrapa perhapet zâni se një amerikan, Hiran Maxim, ká diktue një mitraljoz. Provët bâhen në Vjenë, para Perendorit, edhe apin perfundime të knaqëshme. Por Zaharoff-i rrëte gati. Pak fjalë në vesh t'oficjerave austriakë e porosija kje... fort e vogel. Udhëtim në London, bashkëfjalime me ket perfundim: kje krijue shoqnija Maxim Nordenfeld Gans And Admiration Co.. Mbas pak ditsh bashkimi i shoqnís Vikers me atë Maxim Norbenfillát-en.

Një ditë, shtye prej hundës së hollë qi kishte, nisët per Rusíe "harron" mí tryes të njëj ministri një blok çekash të nenshkruem. Mbas pak kohe merr porosina të mëdhaja.

Asht koha e tij mã e mirë: Zaharoff armatosë Orim-in në Balkan, u shet inglizve armë të Vickers Maxim"- it, u shet edhe Boerëve; Rusija, e thyeme prej Japonit, i a hîn me organixue persí ushtrín e vet: Zaharoff-i është pranë e krijon nder brigje të Volgës fabrikat "Tzaritzinë."

Shpejt mrapa, mledhja e Vickers Maxim and. C.o. e ëmnon administratuer të pergjiith shem et. 1908, mërr, në rasë të panagjit teknik në Bordlaux, titulein e kavaljerit të "Legion-it d'honneur."

Ai kishte per të marrë mandej mã vonë tjerë

tituj nderimi: grand-croix, baron ingliz, "sir"... Bota nuk i a kursen nderimet atij qi i sherben!

E qe lufta botnore! Perfitimet qi mujt me pasë shoqnija e drejtueme prej Basil Zaharoff-it me të vshtirë mund t'i pershîn mendja! Influenca e tij politike shtohej me të shtuem të pasunís së tij. Ai është hartuesi mã i parë i të himit të Greqís në luftë. Mandej e shtyen në luftët'Azís së vogel. Perfundimi; Greqija bjerr Ismirin e Adrianopolin, me mija grek lânë jeten, por fitimet e shoqnís Vickers Maxim vînë tue u shtue dita me ditë.

...Pasuni kolosale, fuqi edhe të madhe. Por tash ká dekë. Ai ká per të kënë gjithmonë ty pi i njerit me ngatresa, pá moral e pá ideal.

Guri i shpuem

Kangatarit t' vogel

Kendo, o f'mi i lumtun, lulet tue freskue
Tue fol' nga 'i her' me to me at' t' njomin za;
K'ndo, e ftyr'n n'per lila t'bardh' tue lmue
(pa prâ,
provo at' lumni, që un humba pa u kujtue.

E ty tue t' vrojt' veç m'epet me fshâ p'rore
pse e dij se kúr s'ia mbrrij t'andes lumni,
e as nuk m'g'zojn'lulet, kang't nuk m'rrfejn
(dashtni;
m' mungon aj shpirt' i qart' i stin's f'minore.
K. J.

Jetim

(Giovanni Pascoli)

Flokon, flokon iht' bota e kurr s'ia dán.
Ndigio: një djep përkundet dalkadalë.
Me gisht të vogël ngoj' një foshnjë kjan;
Pshtet' m'kriqen mb' dorë, një plakë i kndon
(dy fjalë.
Plaka i kndon: Bruth djepthit t'yt, ferishte,
Ká drapofille, ká zamar, lulishte.
Në lulishte t' bukur foshnja â rá me fjetë.
Por flokon e letë fjetë, e letë.

Shkoftë, 1936

E përkthei MARK NDOJA

Në hije të Rozafatit

Dita e Flamurit u kremtue me entuzjazem në Shkoder. Zbukurimi e stolija para ndertesave qeveritare, të Bashkís e të shpijave private me flamuj e blerime, si edhe nder rruga më të parat me arqe, i kanë dhanë gjytetit një hijeshí të posaçme. Prefekti i vendit, Zot. Javer Hurshít, me një fjalim t'entuzhazëshem çili festen. Folen mandej Zot. Kasem Bajrami, Prof. i Gjinnazit Shtetnuer, Zot. Myzafer Pipa, student i Drejtís. Fjalimet të frymësue me prej ndiesive atdhetare e prej bindje ndaj N. M. T. Mretin, kjene pritë me brohorí prej popullit të shumtë i mbledhun para pallatit të Prefekturës. Dy fëmi, një nxanës e një nxanësë deklamuen kandëshem poezina të bukura per flamuer e per liri. Parakalimi i ushtrís qí ndjeku shpejt mrapa kje një çfaqje dishipline e organiximi me të pasë kande me e pá. Mbas parakalimit Zot. Prefekti në Prefekturë e Kryetari i Bashkís në Bashkí priten vizita per urim si mbas zakonit. Diten e flamurit, në miamje. Shoqnija "Vllaznija," ká çfaqë një dram kombtár në 5 akte me titull Ali Pashë Tepelena e Suljott, shkruar prej André Skanjeti-t mbas rromanit të Cuppers.

Të gjithë punimet qí vijñ per unjísim të kombit shqyptarë, per me bā qí shqyptarët të jén një mendje e një zemre është punë shumë e lavdueshme e bilë e nevojëshme. Por per me i a mrrijt këtij qellimit lypet qí na t'a njofim shoqishojnë, pse pá njoftim nuk ka dashtëni; lypet qí krahina të njofin krahinen, në histori, në levizje per liri, në vucjtje, në dishire, në njerz. Prej këtij njoftim rrjedh ai bashkim i kombit qí asht themel i pavarís e shkak shpresash të bukura per ardhëmenin t'onë.

Mendim shumë i mirë e i lavëdueshem prandej është këndë ai i Z. A. Shkanjeti-t tue e qitë në shenë rromanin e Cuppers, mbasi si dram ka shumë më efekt e bān shumë më pershtypje se si rromansidomos kúr dramí të jenë punue bukur e shkruar në një gjuhë të kandëshme si e ka punue Z. Skanjeti. Per interpretim të pjesëve per gjithsisht nuk ka nieri çka thotë veç fjalë lavdi. Spektatorët e shumë qí kanë ndodhë atë natë në sallë të "Vllaznis," kanë kalue disa orë të bukura argtimi e pernjiheri edhe kulture.

...

Perveç çfaqjes qí folen sy pri, në ket muez u bāne çfaqje tjera, të cillat, mjerisht, prej mungesës së vendit, jemi të shternguem vetem me i permendë:

Në Theater Rozafat: "Spiuni," prej shoqnís "Besa Shqyptare,"

Në Theater Rozafat: "Mois Golemi, princ i Dibres".

Në Theater të Jezuítve: "Hajnija n'Orjent-Express" prej rrethit "Don Bosco".

Në sallë të Serreqit: "Besë e trimni" ase "Atil Reguli" dram perkëthye lirisht mbas Metastasio-s çfaqë prej Shoqnís "Bogdani".

Në Theater Rozafat: "Dredhít e Patukul" komedi e punuene mbas Moliere-i, prej A. Gjergj Fishtës O. F. M. interpretue prej komikut të famshem zot. Zef Hila.

Na ka mbrrijt mandej në redakejon prej një bashkëpunorít një regensjon i koncertit të dhannun prej zojushave Tefta Tashko e Lola Aleksiqi, mjerisht, edhe këtë s'po kemi vend me e botue e na mbeti per numer tjetër.

...

Një jubilé.- Mev 19 të mojit të kaluem, i ndritshmi Z. D. Ndré Mjedja, i permënduni shkencetari i ynë glotolog, e poetë e shkrimtár nder mã të mdhajt qí ká Shqýpnija, ká mbushë të 70. ten vjetë të jetës së vet.

Z. Dom Ndré Mjedja është një nder ftyrat mã të shkelqyeshmet qí paraqet rradhja e veteranëve t'onë kombëtarë. Tue këndë endë shumë i ri, filloi me lanë gjurmë të páshlyeshme në letratyren kombëtare me poezin "Vaji i Bylbylit" botimi i së cillës shi në vjeten e kalueme ka m'ushë pësdhetvjetorin, e në të cillen poeti perftyron e kjan robnin e Atdheut e këndon dishirin e shpresen e tij per liri. Mbas kësaj, poeti e begati letratyren kombëtare me shumë vepra tjera fort të çmueshme, por ajo në të cillen shkelxen mã fort gjeni i tij lirik është "Ándrra e jetës" e cilla münd të thohë pa droje gabimi se është një veper pernjimënd kiasike, së cillës me të vshtirë i gjindet shoqja në letratyren t'onë.

Në vjeten 1902 themeloi Shoqnín letrare "Agimi," qí n'ato kohë t'era robri eaq shumë perparim i dha gjuhës shqype, e cilla Shoqní nisi me perdorue alfabetin e hartuem prej tij, i cilli u themelote në parimin një germë per çë do tingell. Ky alfabet pat gjetë pelqim e lavd në kongresin Nderkombëtar i Orientalistavet kú D. Mjedja kje anëtar e relator, i cilli në ket rasë kje ftue per me themelue një kathe-der gjuhe shqype në Budapest.

Kur në vjetin 1908 mbliodh në Monastír Kongresi qí do të vendetë mbi çashtjen e alfabetit të bashkët, D. Mjedja kje njani nder anëtarët mã të rëndësishëm e proponimi i tij per alfabet qí do t'ishte të perzimít e atij të "Bashkimit," me t' "Agimit," kje pranue një

zâni me pak ndryshime, e është aj qi na perdorim sot.

Janë të njoftuna studjimet e këthella të D. Mjedës në lamen e gjuhës shqipe, në të cillen aj është një auktoritet i madh. Teorija e tij gjeniale mbi "artikuj e prëma pronës të gjuhës shqipe" është një veper qi ká me mbetë si gúr temel në rrmimin e studjimin e rrájëve të gjuhës s'onë.

Kje bashkëpunëtuer i vlerhtë i të perkohëshmeve shqipe veterane. "Albania" e "Dashamiri" si edhe i atyne qi vijojnë endë botimin "Hylli i Dritës" e "Loka" kú D. Mjedja vijon gjithnji me shkruar edhe sot.

Muer pjesë edhe në jeten politike, në vjeten 1903. Kje aratis prej Qeveris turke per veprimet e tija atdhetare, kje deputet në legjislaturen 1920-23, e anëtar i Asambles Kushtetuese. Kje dekorue prej Qeveris Austro-Ungare me urdhem "Franz-Josph-Arden".

"Cirka" është e gzueme, në rasen e këtij jubileut të gazmueshem, me i paraqitë Zotnis së Tij pergzimet e veta má të ndímet e urimet má të gjalla per një jetë të gjatë e të lumnueshme edhe me shum fryte tjera në dobí të letratyrës kombëtare e at'Albanologjis.

Diten e Pervjetorit të "Triumfit të Legalitetit" Shkodra e kremtoi me disa manifestime të bukra. N'oren 9 paradite, tue kenë të renduem para Bashkije xasat e shkollave të gjytetit, u çil festa prej Kryetarit Zot. Zejnel Prodanit, me një fjalim të shkurtë por të pershtatshem. Biseden e rasës e mbajti mandej zot. Prof. Anton Deda, drejtuer Gjimmnazit të Shtetit, mbarimi i së cillës kje pritë me duertrokitje të xehta. Shpejt mrapa kje shvillue një parakalim me xasat, paraushtarakët e me ushtri të garnizonit të vendit qi kje i admiruem fort prej popullit per dishiplinen e bukur ushtarake.

Por një manifestim tjetër qi i dha të kremtes t'asajë ditë një notë të posaçme kje inaugurimi i thertores së ré n'at anë buenës, në krye t'urës, rranxë të Taraboshit. Një veper këjo jo vetem e mirë, por e nevojëshme. Gjithkuej i kanë rá në sy, në të hime në gjytet të Shkodres - e të huejve edhe má teper pse i hueji hapë syt má fort per me pá - të kqijat qi një thertore bjen gjithmonë me vedi, sidomos kúr mos të jén e bame mbas ekzigjencës të kohës së sodshme, si është kenë ajo e motshmja. Vëndi i thertores së ré është një vënd i pershtatshem, shumë má teper se brí soje gjindet një ndertesë e madhe e çarë tun, por me mure të shndoshta, të cillen Bashkija ká në mënd me e goditë per me e perdorue per të thame të lkuravet e si magazinë per depozitë të tyne. Mbas sodit Shkodra ká me e pasë shumë má të permirësueme prodhimin e lëkuravet

qi kanë me kënë të çmueme má teper nder tregje të jashtme.

Per inaugurim kjene grishë në Bashki auktoritetet e vendit e zotni shkodranë e të gjith së bashku shkuen te ndertesë e ré e kryeme. Atje Kryetari i Bashkis, para të hîjmes, mbajti një fjalim tue thanë se një thertore po të jénë e ndertueme mbas sistemit moderne lypet t'u pergjegjin tri rekuizitave d. m. th. lypet mos të kenë gjá mangut në pikëpamje t'igjenís, t'ekonomís e t'estetikës e e shvilloi me fjalë të bindëshme e me numra se ndertesë e ré i pergjegjë dy pikave të para. Sa per piken e tretë, në se i pergjegjë edhe estetikës, publiku ka per t'a konstatue vetë. "Edhe këjo veper, tha Kryetari, hîjn në rradhen e atyne veprave të kryeme t'epokës zogiste, epokë qi sod mushë plot 12 vjet." Perfundoj tue brohorit per N. M. T. Mretin e të gjith ndigjuesat e ndoqen në brohorí e duertrokiten fjalimin e tij. E mbas qi Zot. Prefekti preu në të hîjme kordonin e zakonshem, publiku hîni mrëndë e u shperdá nder ato lokale të gjana, të nalta e t'ajrshme. tue konstatue se sejcilla anë e sejcilla pjesë ishte e venqueme mbas një kriterit modern. E mbasi thertorja është një vend ku ndyesija perftohët aq me kollajsi, e ujt duhet me shumicë, ishin mbushë ato lokale me çynga e me gypa gjithkah. Thertorja mujt me u konstatue edhe ne veprim prej publikut pse sá ky gjindej aty u préné nja disa krenë baktí. Edhe gjaku qi në thertore të vjetër nuk është kenë veç shkák ndyesijet, tash nuk ká per të shkue má dam por ká per të pasë depoziten e vet nen të e me mujtë me u perdorue per bulqsi. Kurrigjá nuk mungote aty, as zyra per drejtim, as oda e gjanë per toalet... të mishtarvet. Publiku mujt me konstatue se 20000 frank Bashkija i kishte shpenzue krejt me vend.

Si u këthyene autoritete e tjerë zotni në gjytet, Bashkija desht me i gostitë në salë të vet me një buffet tue lánë nderë vedit.

Shoqnija "Bogdani" në ket mujt ká bā sgiedhjet e paris: Kryetari: zot. Karl Pistulli. Nenkryetari: z. Nush Paci. Arketari: z. Lovvik Rasha. Sekretari: z. Bel Zojzi. Këshilltarë: zz. Kolë Guga e Rrok Shetvija. Kontrolluesat: zz. Loro-Koja e Kolë Bushati. N'atë Ekonomis kanë bā sgiedhjet e paris. Kryetari është sgiedhë z. Qín Serreqi.

Ne famigen e "Cirkës". - Bashkëpunëtori i ynë i vlerhtë Z. Inja Zamputti nde këto dit shndroi besen me Zëshen Rozina e Tef Prëlës, tue i çue shënjë e fejesës ditën me 25 k. m.

"Cirka" merr pjesë në gzimin e tyne tue u paraqitë pergzimet e urimet má të perzëmertat.

Këshilli i Mjekut

Per nanat e reja

T'ushqyemt e perziem.- Pervec dy mndyrëve t'ushqimit - i natyrëshem, d. m.th. tue i dhanë nana fëmís tamlin e vet, e artificjal d. m. th. tue e ushqye me tamel lope - per të cillët kemi folë, asht edhe një mëndyrë tjetër ushqimit, t'ushqyemit e perziem, qi mund të jët fort i dobishem. Nana e ré qi, qyshë prej fillimit kujtohet se nuk ká tambel të mjaftueshem per t'ëmi të vet, mund t'i japë edhe disá bibërona me tamel lope, tue pasë gjithmonë atë roje qi kemi diftue. Por sidomos nuk duhet nana me bje rrë shpresen e me i a dá krejt gjít, pse mundet qi mungesa e gjiut ngjatë vetem pak dit. Mandej tue mos u lodhë në të dhanun, ká per të pasë shpejt shperblimin. pse gjít apin sá má fortqi të jenë të thithun. Në fund - e këta ká randësi të madhe - sadopak tamel qi fëmija të marrin prej s'amës, vijnë shumë fort per të bluem të tamlit qi i epet me bibëron.

Mbas të dâmit të gjivet.- Per me u paragatue per me i a dá gjít fëmís së vogel, mund të fillohet prej të 7-it e deri në të 8-in muej me i dhanë ká i gjellë të lét (të zieme mirë e pá droçka)- kështu mbas pak javësh o ndo 'i moji mund t'i dâhen gjít krejt. Si do me kënë ushqimi prej nanës nuk do të ngiasin má teper se një vjetë. Por, merret vesht, mbas të dâmit të gjivet, tamli, do të jët gjithnji ushqimi kryekreje i fëmís e mund t'i epet deri në një liter në ditë. Ushqimi tjetër ká per të kënë míll elbi, orizi, gruni, troshane, tue perdorue një lugë haeje prej ndonjënës prej këtyne per 200 gram tamel. Në kjoftë se fëmija ká bark, me i dhanë míll orizi, në kjoftë e kunderta míll elbi.

Një rregjim ushqimi per një fëmi prej një vjetit e deri në 18 muej.- Qe një rregjim ushqimi per një fëmi 1 e deri 1 vjetet e gjysë.

N'oren 7 nade: gjellë të zieme (míll elbi a tershane, fosfatinë) ose minester të lét (me voe a pa voe).

N'oren 10: tamel.

Në mjesditë: minester ase gjellë të zieme me një të kuq voeje.

N'oren 16: tamel.

N'oren 18: minester.

Në mramje: pak tamel

Asht e dijtyn se ky ushqim do t'i epet me njat rregull të shternguet me të cillen i asht dhanë me pí; e naten mandej, vjen prej vedit, nuk do t'i epet kurrigjá, edhe me kënë se kján e duket se po ká û. Me ket mëndyrë ushqimi të perditëshem fëmija ká me u rritë má së miri.

DOKTORI I SHPIS

Falënderim

Falënderojmë singërisht Drejtorin e Korrespondencës s' Arsimit Z. Muharrem Musá në Kukës per ngushllimet e perkrahjen qi më bân per vdekjen e vllaut t'im të ndjerin Riza Rama, ish msues në Ploshtan të Kosovës, gjithashtu falënderoj edhe kryetarin e Gjendjes Civile të Tropojës Z. Ymer Syken per ndermjetsimet qi bân per percjelljen e të ndjerit vllaut t'im prej Bicet në Kukës.

Falënderoj singërisht Z. Musá Balen, msues në ket vënd, per sakrificat qi bân në vorrimin e të ndjerit vllaut t'im, si edhe per fjalimin e bukur e të thekshem qi mbajti në kohen e vorrimit. Falënderoj vllaznisht Z. Kapter Ali Dervishin i cilli, po sá u dá kso jete i ndjeri vllá i jëm Riza Rama, shpejtoj dhe e mori e e shpjeu në shpín e vet, kú me të gjitha rregullat má s'mirit mrrijti m'e percjellë pá u merzitë materjalisht, por i tronditun shpirtnisht deri në má të mramen pikë të vorrimi

Në ket rasë falënderoj edhe auktoritetet e vëndit e popullin bashkë me msuesa e tjerë qi eksistojnë mrëndë, per marrjen pjesë në vorrim e per ngushllimet qi më japin.

Pá tjetër mbetem me thanë u a shperblefsha nder gzime per s'shejti.

Shkoder, 18 XII. 1936

Vllazen Ali Rama

Falënderim

Falënderoj singërisht Komandantin e Gjindarmeris Qytetse Z. Kapitan Kol Radovanin per ngushllimet e mirsinat qi më bân per vdekjen e vllaut t'im, ish msues në Kukës, të ndjerit Riza Rama.

I a shperblefsha nder gzime.

Bajram Ali Rama

Gjindarmerin Qytetse Durrës

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Per me largue të keq

Mësim fiziket

Prof.- Po s'pat ajr, s'ká jetë. P. sh. ndeze
nji qiri e vëni syfri kumonen xhamit, xjerrja
kadál ajrin me makinë pneumatike, e qiri fiket.

Xanësi:- Mirë, Z. Profesor, po a s'fiket m^a
shpejt tue i frye a?

Largsija është relative

Sá b^ahet me 'i lunder me vel prej Urës së
Buonës deri në Shirokë?

Si të fryjë era.

Gramatikë

Msuesi: Fjala "voe," a është gjinijet mashku-
llore a femnore?

Xanësi: Duhet me pritë kúr të çilin; në dalët
gjel është gjinijet mashkullore, në dalët zogë, a
femnore.

Kosmetikë

Si e ké nanen?

S'dij, pse kadit qi s' i a kam pá bojen.

Si!?

Lyehet per ditë.

Lleshi: un dij me këndue krejt si gjel, sá
qi kush më ndijn çohet prej së shtruemjet pse
kujtojnë se ká dalë drita.

Lulashi: un dij edhe m^a mirë, pse kúr këndo
si gjel lén dielli.

Tevdíl-havá

- A është vënd i shndoshtë këtú?

- Po si. Kúr kam ardhë së parit këtú ishem i
pá fuqí, s'mujshem me folë nji fjalë, s'mujshem
me hecë por rrishem ratë.

- Të lumtë goja! Po qyshë kúr ké ardhë?

- Qyshë se kam lé.

- I a kam lá djalit petkun e mirë, por çka se
i ká hⁱ e s'po m'i bje m^a...

- Laj edhe djalín...

Pastertí

Ká rá nji mí në kusí të tamlit.
Shpejt qiti edhe micen mrendë

Belbëcim

- A shpesh herë të mërret goja?
- Jjo, zzo^{tni}, vvetem kkúr ffflas.

Lerminologji ushtarësh

- Para, marrsh!

(Të gjith nisen me hecë perveç nji rekrutit
të rí)

- Çka ké qi s'hecë?

- Mue nuk më thonë Marash, Zotnía, por Gje-
losh.

Podizem

- Si e ké dja^{lin}? a po rritel?

- Si molla! hecë qyshë pardje.

- I ngrati! ç'do të jét lodhë!

Të kishem kos, kjeçë tue b^a pshesha, por
s'kam as bukë...

Nji oficjer mbë maje të kalit thrret nji
ushtár me e pvetë nji fjalë. Ushtari avitet,
ndalet e e nderon eprorin. Prej shëjit të
nderimit kali trëmet e e hjedh oficjerin sá
gjanë gjatë. Oficjeri idhnueshem i bertet
ushtarit:

- Mbaje në mend per nji herë tjeter se nuk
është këjo mëndyra m'u paraqitë perpara nji
kalit.

- Pse e kanë vùe ket fenër këtú në mjedis të
rrugës?

- Mos me hasë gjindja naten nde^{sh} këto gur.

- E po këta gur pse i kanë vùe këtú?

- Per me mbajtë shtyllen e fenerit.

Rrencaku

Nji herë shen^{der}asi i postës i dorëzon nji
grues nji leter me tal^{er} të dergueme prej Tira-
net n'adrese e këndije Zojës në fjalë, dhe i
lutet qi të pagu^{ej}ë taksen perkatëse, mirë po
grueja e bergjegjet në ket mëndyrë:

- "S'e kam nisë vetë ket leter, pse un e kam
zakon e i dergoj gjithmonë letrat me pulla..."

Nder regjistra të Zyres së Gjendjes Civile
të këndushme rezulton se nji djalë ká lé me
daten 30 Pruer 1917, duket se se ajo vjetë ki-
shte lënë perishtupe dyfishe...

ZEF TOPI

Korrespondenca e "Cirkës,"

Në rasë të Motmotit të ri ket numer po e qesim dy fish per me i pergjegjë, në njanë anë, pritjes së lexuesave që në ket rasë dishrojnë me lexue më tepër e në tjetren anë per me fitue pak kohen që "Cirka" ka bjerrë tue dalë më vonë nder këto muejt e mramë.

Pr. S. Sh. - Elbasan - Nuk keni pasë aspak të drejtë m'u idhnue n'at mëndyrë. Kritikës letrare i janë shtrure e i shtrohen edhe auktorët më të mdhaj. Prandej Zotnija e Juej në vënd që m'u zëmruë, do të kishi bā shum mā mirë me shkruë një konfutim kritike, pse e drejta del në shesh vetem me të rrahun argumentash e jo me pohime o mohime të thāta, osë me nenkuptime që nuk janë tjetër por insinuacione të dobëta.

Dh. Sh. - Grenoble - Gzohemi që Zotnija e Juej, perkundra, jeni mundue me ndjekë ket rrugë të drejtë, e kishim dishrue me e botue letren t'Uej me kënë se t'a kishi shkruë per ket qellim. Sā per argumenta t'Uej, na thomi vetem se bashkëpunatori i ynë ka shkruë në trajtë fare objektive, e mungon krejtë që do qellim denigrimi që kujtoni ju.

Asht një gabim i madh ky i në shqyptarëve mos me mujtë me rrahë kurrnji çashtje pā u mārre puna personalisht!

P. ND. - Shkoder - Ju falemi nderës shum per pajtimin perkrahës.

Çeka. - Poezija e Juej. perveç do gabimeve teknike, nuk ā fort per t'u shā, por kemi shum

lāndë pe botim, e prandej do të zgjedhim mā të mirat. Na vjen keq, pse qindresa e Juej meriton shperblim mā të mirë.

Kush? - Shkoder. - Sā mirë që ju vetë e njifkeni edhe e paskeni gjykue vepren t'uej. Edhe na jemi asi mēndimit.

S. K. G. - S'e muerme para syshë botimin e punimit t'Uej, mbassi nuk kishem as vërd.

St. Sh. - Firenze - Po ja U çojmë dishirin në vënd. Shpresojmë se keni me na e shperblye në ndo'i mëndyrë tjetër, mbassi nuk ju mungon as rasa as mundësija.

Eteri. - Botohet sā mā parë, pse per ket numer kje vonë. Ju falemi nderës e presim prap tjera.

L. M. P. - Gjegja e Juej e shpejtë na gzoj shum. Njenes tash e botojmë mā vonë, e kjo tjetra u shtyp m' iherë. ...sado që kemi frigë se do të bāheni gadi me pritë pergjegjën e sportistave shkodranë t'egercuem...

Surgens. - Shum i bukur perkëthimi i poezis së Tennysonit. - Presim tjera.

Pronar: Gjon Ujka

Drejtuer pergjegjës: Cuk Simoni

Shtypshkroja: e "Cirkës,"

Drejtimi: Cirka" - Shkoder.

Pulla Shqypërije

ashtu edhe

Pare të vjetëra

blej prej të gjitha llojeve

ZEF PRENDUSHI

Shkoder

A do të ju frisojnë rrezet e zbëta në prendim të vjethtës?

Dimni do të ju lënë në kujtim bukurit e veta karakteristike, të njarta, të gjalla e tërheqse, në kje se zgjedhni materialin që ka besnikëri pasqyrore në stinën e dorës.

LOMBERO asht filmi që plotson dishin e dhunorve të natyrës dimëre, e që gjindet në shitje në dyqan të para të gjitha qyteteve të Shqipërisë.

Pasqyues pergjithshem per Shqipëri

Reda Jakova

SHKODER